

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN MISCHO

της 25ης Οκτωβρίου 2001¹

I — Εισαγωγή

A — Ιστορικό της διαφοράς

1. Κατόπιν ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν στον τομέα του πολυπροπυλενίου στις 13 και 14 Οκτωβρίου 1983 βάσει του άρθρου 14 του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης², η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άνοιξε φάκελο όσον αφορά το χλωριούχο πολυβινύλιο (στο εξής: PVC)· διενήργησε τότε διαφόρους ελέγχους στα γραφεία των εμπλεκομένων επιχειρήσεων και τους ζήτησε επανειλημμένως πληροφορίες.

2. Στις 24 Μαρτίου 1988, η Επιτροπή κίνησε αυτεπαγγέλτως, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, διαδικασία κατά δεκαεσσάρων παραγωγών PVC. Στις 5 Απριλίου 1988, απηύθυνε σε κάθε μία από τις επιχειρήσεις αυτές την

ανακοίνωση των αιτιάσεων που προβλέπεται από το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 17³. Όλες οι επιχειρήσεις στις οποίες απευθυνόταν η ανακοίνωση των αιτιάσεων υπέβαλαν παρατηρήσεις τον Ιούνιο του 1988. Με εξαίρεση τη Shell International Chemical Company Ltd, η οποία δεν υπέβαλε σχετικό αίτημα, ανέπτυξαν προφορικά τις απόψεις τους στη διάρκεια του Σεπτεμβρίου 1988.

3. Την 1η Δεκεμβρίου 1988, η συμβουλευτική επιτροπή για τις συμπράξεις και τις δεσπόζουσες θέσεις (στο εξής: συμβουλευτική επιτροπή) διατύπωσε τη γνώμη της επί του προοχεδίου αποφάσεως της Επιτροπής.

4. Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 89/190/ΕΟΚ, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.865, PVC)⁴ (στο εξής: απόφαση PVC I). Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή επέβαλε κυρώσεις, λόγω παραβία-

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 25, στο εξής: κανονισμός 17.

3 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 37.

4 — ΕΕ 1989, L 74, σ. 1.

σεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ), στους εξής παραγωγούς PVC: Atochem SA, BASF AG, DSM NV, Enichem SpA, Hoechst AG (στο εξής: Hoechst), Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc (στο εξής: ICI), Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedison SpA, Norsk Hydro AS, Société artésienne de vinyl SA, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay et Cie (στο εξής: Solvay) και Wacker-Chemie GmbH.

5. Όλες αυτές οι επιχειρήσεις, πλην της Solvay, προσέφυγαν κατά της απόφασεως αυτής ενώπιον του κοινοτικού δικαστή και ζήτησαν την ακύρωσή της.

6. Με διάταξη της 19ης Ιουνίου 1990, Norsk Hydro κατά Επιτροπής⁵, το Πρωτοδικείο έκρινε απαράδεκτη την προσφυγή της επιχείρησης αυτής.

7. Προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των λοιπών υποθέσεων.

8. Με απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής⁶, το Πρωτοδικείο κήρυξε ανυπόστατη την απόφαση PVC I.

9. Κατόπιν αιτήσεως αναίρεσεως της Επιτροπής, το Δικαστήριο, με απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ.⁷, ανείρεσε την απόφαση του Πρωτοδικείου και ακύρωσε την απόφαση PVC I.

10. Κατόπιν της αποφάσεως αυτής του Δικαστηρίου, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 27 Ιουλίου 1994, νέα απόφαση κατά των παραγωγών τους οποίους αφορούσε η απόφαση PVC I, εξαιρουμένων, ωστόσο, των Solvay και Norsk Hydro AS [απόφαση 94/599/ΕΚ της Επιτροπής, της 27ης Ιουλίου 1994, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/31.865 — PVC) (ΕΕ L 239, σ. 14, στο εξής: απόφαση PVC II)]. Με την απόφαση αυτή επιβλήθηκαν στις επιχειρήσεις-αποδέκτες της αποφάσεως πρόστιμα του ίδιου ύψους με εκείνα που τους είχαν επιβληθεί με την απόφαση PVC I.

11. Η απόφαση PVC II περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις BASF AG, DSM NV, Elf Atochem SA, Enichem SpA, Hoechst AG, Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc, Limburgse Vinyl Maatschappij NV,

⁵ — T-106/89, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή.

⁶ — T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 και T-104/89, Συλλογή 1992, σ. II-315.

⁷ — C-137/92 P, Συλλογή 1994, σ. I-2555.

Montedison SpA, Société artésienne de vinyle SA, Shell International Chemical [Company] Ltd και Wacker Chemie GmbH παρέβησαν το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ συμμετέχοντας [μαζί με τη Norsk Hydro (...) και τη Solvay (...)] για τις περιόδους που προσδιορίζονται στην παρούσα απόφαση σε συμφωνία ή/και εναρμονισμένη πρακτική που ανάγεται στον Αύγουστο του 1980 περίπου και σύμφωνα με την οποία οι παραγωγοί που προμηθεύουν PVC στην Κοινότητα έλαβαν μέρος σε τακτικές συναντήσεις για να καθορίσουν τιμές-στόχους και ποσοστώσεις-στόχους, να σχεδιάσουν συντονισμένες πρωτοβουλίες για την αύξηση των τιμών και να ελέγξουν τη λειτουργία αυτών των συμπαιγνιών διακανονισμών.

δόσεις, τις ποσότητες αποθεμάτων, τις τιμές πωλήσεων, το κόστος ή τα επενδυτικά σχέδια άλλων μεμονωμένων παραγωγών, ή με τις οποίες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εκτέλεση κάθε ρητής ή σιωπηρής συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής που αφορά τις τιμές ή την κατανομή των αγορών στην Κοινότητα. Κάθε σύστημα για την ανταλλαγή γενικών πληροφοριών στο οποίο συμμετέχουν οι παραγωγοί σχετικά με τον τομέα PVC πρέπει να λειτουργεί με τρόπο ώστε να αποκλείεται κάθε πληροφορία από την οποία να μπορεί να διαπιστωθεί η συμπεριφορά μεμονωμένων παραγωγών, ειδικότερα δε οι επιχειρήσεις απέχουν από την ανταλλαγή μεταξύ τους κάθε πρόσθετης πληροφορίας που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ανταγωνισμό και δεν καλύπτεται από τέτοιο σύστημα.

Άρθρο 2

Οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1, οι οποίες συνεχίζουν να δρουν στον τομέα του PVC στην Κοινότητα (πλην των Norsk Hydro και Solvay προς τις οποίες υφίσταται ήδη έγκυρη διαταγή παύσης της παράβασης), παύουν αμέσως τις εν λόγω παραβάσεις (αν δεν το έχουν ήδη πράξει) και απέχουν στο εξής, όσον αφορά τις δραστηριότητές τους στον τομέα του PVC, από κάθε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική που ενδέχεται να έχει το ίδιο ή παρόμοιο αντικείμενο ή αποτέλεσμα, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής πληροφοριών σε θέματα που καλύπτονται, συνήθως, από το επαγγελματικό απόρρητο, με τις οποίες οι συμμετέχοντες ενημερώνονται άμεσα ή έμμεσα σχετικά με την παραγωγή, τις παρα-

Άρθρο 3

Τα ακόλουθα πρόστιμα επιβάλλονται στις επιχειρήσεις που αναφέρονται στην παρούσα απόφαση, όσον αφορά την παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1:

- i) BASF AG: πρόστιμο 1 500 000 ECU,
- ii) DSM NV: πρόστιμο 600 000 ECU,
- iii) Elf Atochem SA: πρόστιμο 3 200 000 ECU,

iv) Enichem SpA: πρόστιμο 2 500 000 ECU, xi) Shell International Chemical Company Ltd: πρόστιμο 850 000 ECU,

v) Hoechst AG: πρόστιμο 1 500 000 ECU, xii) Wacker-Chemie GmbH: πρόστιμο 1 500 000 ECU.»

vi) Hüls AG: πρόστιμο 2 200 000 ECU,

B — Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου

vii) Imperial Chemical Industries plc: πρόστιμο 2 500 000 ECU,

12. Με διάφορα δικόγραφα προσφυγής που κατατέθηκαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου κατά το χρονικό διάστημα από 5 έως 14 Οκτωβρίου 1994, οι επιχειρήσεις Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Elf Atochem SA (στο εξής: Elf Atochem), BASF AG, Shell International Chemical Company Ltd, DSM NV και DSM Kunststoffen BV, Wacker-Chemie GmbH, Hoechst, Société artésienne de vinyl SA, Montedison SpA, ICI, Hüls AG και Enichem SpA άσκησαν προσφυγές ενώπιον του Πρωτοδικείου.

viii) Limburgse Vinyl Maatschappij NV: πρόστιμο 750 000 ECU,

ix) Montedison SpA: πρόστιμο 1 750 000 ECU,

13. Κάθε προσφεύγουσα ζήτησε την πλήρη ή τη μερική ακύρωση της απόφασεως PVC II και, επικουρικά, την ακύρωση του επιβληθέντος προστίμου ή τη μείωση του ύψους του. Επιπλέον, η Montedison SpA ζήτησε να υποχρεωθεί η Επιτροπή να την αποζημιώσει, λόγω των εξόδων που συνδέονταν με τη σύσταση εγγυήσεως και για όλα τα άλλα έξοδα που προέκυψαν από την απόφαση PVC II.

x) Société artésienne de vinyl SA: πρόστιμο 400 000 ECU,

Γ — Η απόφαση του Πρωτοδικείου

14. Με απόφαση της 20ής Απριλίου 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής⁸ (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), το Πρωτοδικείο:

— συνεκδίκασε τις υποθέσεις προς έκδοση κοινής αποφάσεως·

— ακύρωσε το άρθρο 1 της αποφάσεως PVC II στο μέτρο που με το άρθρο αυτό γινόταν δεκτή η συμμετοχή της Société artésienne de vinyle SA στην προσαπτόμενη παράβαση μετά το πρώτο εξάμηνο του 1981·

— μείωσε τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις Elf Atochem, Société artésienne de vinyle SA και ICI, αντιστοίχως, σε 2 600 000, 135 000 και 1 550 000 ευρώ·

— απέρριψε τις προσφυγές κατά τα λοιπά·

— αποφάνθηκε επί των δικαστικών εξόδων.

Δ — Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

15. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 8 Ιουλίου 1999, η ICI άσκησε αναιρεση κατ' εφαρμογήν του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου.

16. Η αναιρεσείουσα ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καθόσον την αφορά·

— να ακυρώσει την απόφαση PVC II καθόσον αφορά την αναιρεσείουσα ή, άλλως, να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου·

— να ακυρώσει το πρόστιμο, μειωθέν σε 1 550 000 ευρώ από το Πρωτοδικείο, ή να μειώσει περαιτέρω το ποσό του προστίμου·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα για τη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και στα έξοδα της παρούσας διαδικασίας.

8 — T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94, Συλλογή 1999, σ. II-911.

17. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως·
- να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα για τη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και στα έξοδα της παρούσας διαδικασίας.

II — Ανάλυση

18. Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, η ICI προβάλλει οκτώ λόγους. Οι τρεις πρώτοι λόγοι αφορούν την εξουσία της Επιτροπής προς έκδοση της απόφασης PVC II. Αντλούνται, αντιστοίχως, από την ισχύ του δεδικασμένου, την αρχή non bis in idem και την υποχρέωση προς λήψη απόφασης εντός εύλογης προθεσμίας.

A — Ως προς την ισχύ του δεδικασμένου

19. Ενώπιον του Πρωτοδικείου, η ICI υποστήριξε ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να εκδώσει την απόφαση PVC II χωρίς να προσβάλει την ισχύ του δεδικασμένου που προσδίδεται στην προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά BASF κ.λπ.

20. Η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι, με τις σκέψεις 77 έως 85 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασεως απέρριψε τον λόγο αυτό στηριζόμενο στη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία το δεδικασμένο καλύπτει μόνο τα πραγματικά ή νομικά ζητήματα τα οποία πράγματι ή κατ' ανάγκην επιλύθηκαν με τη δικαστική απόφαση⁹.

21. Υποστηρίζει ότι ο οριστικός και δεσμευτικός χαρακτήρας της προαναφερθείσας απόφασεως Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. προκύπτει σαφώς από την ίδια τη δομή της απόφασεως αυτής, με την οποία το Δικαστήριο, αφού αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου, αποφάσισε να αποφανθεί «οριστικά» επί της διαφοράς κατ' εφαρμογήν του άρθρου 54 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου. Η αναιρεσείουσα υπογραμμίζει ότι το Δικαστήριο εξέτασε στη συνέχεια όχι μόνον την αίτηση αναιρέσεως της Επιτροπής, αλλά τις «προσφυγές ακυρώσεως που ασκήθηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου και στρέφονταν κατά της απόφασεως της Επιτροπής». Με την απόφασή του με την οποία ακύρωσε την απόφαση PVC I για παράβαση ουσιώδους τύπου, το Δικαστήριο αποφάνθηκε οριστικά όχι μόνον επί των διαδικαστικών ζητημάτων, αλλά επί του συνόλου των λόγων που προέβαλαν οι επιχειρήσεις πρωτοδίκως και τους οποίους το Δικαστήριο υπέμνησε, πράγμα που ήταν καθ' όλα σύμφωνο προς την αρμοδιότητά του και την αποστολή του στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως. Συναφώς, έχει σημασία να παρατηρηθεί ότι το Δικαστήριο δεν διέταξε την Επιτροπή, ρητά ή σιωπηρά, να λάβει δεύτερη απόφαση. Κατά συνέπεια, όλα

9 — Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1991, C-281/89, Ιταλία κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1991, σ. I-347, σκέψη 14) και διάταξη της 28ης Νοεμβρίου 1996, C-277/95 P, Lenz κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1996, σ. I-6109, σκέψη 50).

τα επίδικα ζητήματα απέκτησαν ισχύ δεδικασμένου, οπότε, εκδίδοντας την απόφαση PVC II, η Επιτροπή σφετερίστηκε τις εξουσίες του Δικαστηρίου¹⁰.

22. Τι πρέπει κανείς να σκεφθεί για την επιχειρηματολογία αυτή;

23. Όπως πολύ ορθά ανέφερε η Επιτροπή, το ουσιώδες, στην προκειμένη περίπτωση, δεν είναι ότι το Δικαστήριο αποφάνθηκε «οριστικά», αλλά ως προς τι η απόφασή του είναι οριστική. Πράγματι, το μόνο πράγμα το οποίο μπορεί να συναχθεί από το ότι το Δικαστήριο, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 54 του Οργανισμού, επέλυσε οριστικά τη διαφορά, είναι το γεγονός ότι η διαφορά αυτή ήταν ώριμη προς εκδίκαση, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

24. Τούτο σημαίνει ότι το Δικαστήριο διέθετε όλα τα αναγκαία στοιχεία προς επίλυση της διαφοράς που αποτελούσε το αντικείμενο της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, δηλαδή την ισχύ της αποφάσεως PVC I, προσβληθείσας ενώπιον του Πρωτοδικείου, και το Δικαστήριο αποφάνθηκε οριστικά επί του ζητήματος αυτού, όπως άλλωστε υπογραμμίζει η αναιρεσείουσα.

25. Προς τούτο, το Δικαστήριο στηρίχθηκε στα στοιχεία που έκρινε αναγκαία. Αντιθέτως, δεν προκύπτει από το άρθρο 54 του Οργανισμού, στο οποίο αναφέρεται η αναι-

ρεσείουσα, ούτε από καμιά σκέψη της προαναφερθείσας αποφάσεως του Δικαστηρίου, ότι αυτό επέλυσε κατ'ανάγκη και τα νομικά ή πραγματικά ζητήματα των οποίων η επίλυση δεν ήταν αναγκαία προκειμένου να κριθεί η διαφορά.

26. Αντιθέτως, το Δικαστήριο έκρινε ρητά, στη σκέψη 78 της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά BASF κ.λπ., ότι «η απόφαση αυτή πρέπει να ακυρωθεί για παράβαση ουσιώδους τύπου, χωρίς να είναι απαραίτητο να εξεταστούν οι λοιποί λόγοι ακυρώσεως των προσφευγουσών».

27. Δεν είναι δυνατόν να λεχθεί σαφέστερα ότι οι τελευταίοι αυτοί λόγοι δεν έπρεπε να εξεταστούν και δεν εξετάστηκαν. Η θέση της αναιρεσείουσας ισοδυναμεί με απόδοση στην απόφαση του Δικαστηρίου του ακριβώς αντίθετου αποτελέσματος καθόσον συνεπάγεται, απεναντίας, ότι το Δικαστήριο εξέτασε το σύνολο των προβληθέντων λόγων, χωρίς να περιοριστεί στον μόνο λόγο που έκρινε ότι αρκούσε προκειμένου να κρίνει την ισχύ της αποφάσεως.

28. Η θέση της ICI είναι επίσης αντίθετη προς τη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία οι υποχρεώσεις που απορρέουν από ακυρωτική απόφαση για το κοινωτικό όργανο, εκδότη της πράξεως που ακυρώθηκε, συνάγονται από το διατακτικό, καθώς και από το σκεπτικό που συνιστά το αναγκαίο του στήριγμα¹¹.

10 — Απόφαση της 22ας Μαΐου 1990, C-70/88, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1990, σ. I-2041, σκέψεις 21 και 22).

11 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 26ης Απριλίου 1988, 97/86, 193/86, 99/86 και 215/86, Αστερίς κ.λπ. και Ελλάς κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 2181, σκέψεις 26 και 27).

29. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως ανέφερα, από τις αιτιολογικές σκέψεις της προαναφερθείσας απόφασης Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. προκύπτει ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι έπρεπε να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση από το γεγονός και μόνον της παραβάσεως του εσωτερικού κανονισμού, χωρίς να είναι απαραίτητο να εξεταστούν οι άλλοι προβληθέντες λόγοι.

30. Αντίθετα από την άποψη της ICI, υπομνησθείσα στη σκέψη 21 ανωτέρω, το Δικαστήριο άφησε επομένως ανοικτή τη δυνατότητα για την Επιτροπή να εκπληρώσει την υποχρέωσή της, που απορρέει από το άρθρο 176 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 233 ΕΚ), να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου εκδίδοντας νέα απόφαση σύμφωνα με τον εσωτερικό της κανονισμό.

31. Το επιχείρημα της αναιρεσείουσας ότι έχει σημασία το ότι το Δικαστήριο δεν ανέπειψε την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου ούτε στην Επιτροπή δεν πειθεί.

32. Πράγματι, εφόσον το Δικαστήριο κρίνει, όπως εν προκειμένω, ότι μια διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση, κατά την έννοια του άρθρου 54 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, έπεται αναγκαστικά ότι δεν αναπέμπει την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου. Τούτο δεν παρέχει ωστόσο, καθαντό, καμία ένδειξη ως προς το περιεχόμενο των λόγων που εξέτασε το Δικαστήριο. Πράγματι, μολονότι το Δικαστήριο διαθέτει όλα τα στοιχεία που είναι αναγκαία προς επίλυση της διαφοράς, αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι

το σύνολο των προβληθέντων λόγων πρέπει υποχρεωτικά να εξεταστούν προς επίλυση της διαφοράς της οποίας επελήφθη το Δικαστήριο.

33. Ως προς τη μη αναπομπή στην Επιτροπή, τούτο εξηγείται επίσης ευχερώς. Πράγματι, η Επιτροπή διαθέτει διακριτική εξουσία στην εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού. Επομένως, η ακύρωση της αποφάσεώς της δεν συνεπαγόταν, για την Επιτροπή, την υποχρέωση εκδόσεως νέας, αλλά αποκλειστικά την ευχέρεια να το πράξει, με τήρηση της αποφάσεως του Δικαστηρίου. Συνεπώς, το Δικαστήριο δεν έπρεπε να αναπέμψε το ζήτημα στην Επιτροπή, άλλως θα προσέβαλλε τις προνομίες της.

34. Εξάλλου, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι, εκδίδοντας νέα απόφαση, η Επιτροπή δεν προσέβαλε τη θεσμική ισορροπία που δημιουργήσαν οι Συνθήκες. Επομένως, ματαιώς η αναιρεσείουσα αναφέρεται στις σκέψεις 21 και 22 της προαναφερθείσας απόφασης Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, όπου το Δικαστήριο υπογράμμισε τη σημασία του αμοιβαίου σεβασμού εκ μέρους των κοινοτικών οργάνων, των αντιστοίχων αρμοδιοτήτων τους, και την ανάγκη της δυνατότητας να κολάζονται τυχόν παραβάσεις του κανόνα αυτού.

35. Δεδομένου ότι κανένα από τα επιχειρήματα της αναιρεσείουσας δεν μπορεί να γίνει δεκτό, πρέπει ο λόγος αυτός να απορριφθεί.

B — Ως προς την παραβίαση της αρχής *non bis in idem*

36. Ενώπιον του Πρωτοδικείου, η ICI υποστήριξε ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή *non bis in idem* εκδίδοντας νέα απόφαση, αφού το Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση PVC I.

37. Του προσάπτει ότι, για να απορρίψει τον λόγο ακυρώσεως, δέχθηκε ότι η αναιρεσείουσα είχε απαλλαγεί από την υποχρέωση καταβολής του προστίμου που της επιβλήθηκε με την απόφαση PVC I αφού η τελευταία είχε ακυρωθεί. Κατά την αναιρεσείουσα, το γεγονός αυτό δεν ασκεί επιρροή. Το καθοριστικό ζήτημα είναι κατά πόσον η απόφαση PVC II στηρίχθηκε στην ίδια συμπεριφορά με την επίδικη στην προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. (βλ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, απόφαση Gradinger της 23ης Οκτωβρίου 1995, σειρά A, αριθ. 328 C, παράγραφος 55). Όμως, αυτό συνέβη στην προκειμένη περίπτωση.

38. Προσάπτει επίσης στο Πρωτοδικείο ότι δέχθηκε ότι το Δικαστήριο δεν εξέτασε όλους τους λόγους που προέβησαν οι διάδικοι. Το γεγονός αυτό είναι αδιάφορο. Το άρθρο 4 του πρωτοκόλλου αριθ. 7 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ) έχει εφαρμογή σε περίπτωση οριστικής καταδίκης. Μια απόφαση είναι οριστική όταν είναι αμετάκλητη, δηλαδή όταν δεν υπάρχει πλέον τακτικό ένδικο μέσο ή όταν οι διάδικοι εξάντλησαν αυτά τα ένδικα μέσα ή άφησαν να παρέλθει η προθεσμία προσφυγής. Στην προκειμένη όμως περίπτωση, η ICI δεν διέθετε πλέον κανένα άλλο ένδικο μέσο μετά την

προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. Επομένως, η απόφαση αυτή είναι οριστική ως προς τους σκοπούς εφαρμογής της αρχής *non bis in idem*.

39. Η μόνη εξαίρεση από την εφαρμογή της αρχής *non bis in idem* είναι η προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 2, του πρωτοκόλλου αριθ. 7 της ΕΣΔΑ, δυνάμει του οποίου η επανάληψη της δίκης είναι πιθανή, ειδικότερα, αν βασική πλημμέλεια στην προηγούμενη διαδικασία μπορεί να θίξει την εκδοθείσα δικαστική απόφαση. Συναφώς, η επεξηγηματική έκθεση για το πρωτόκολλο αριθ. 7 της ΕΣΔΑ αναφέρει ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, αυτού αντιστοιχεί στην περίπτωση του «ανατρεπτικού ελαττώματος» που μπορεί να έχει επίπτωση στην έκβαση της διαφοράς. Ωστόσο, η διαδικαστική πλημμέλεια που είχε ως συνέπεια την ακύρωση της αποφάσεως PVC I, μολοντί ουσιώδης, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ανατρεπτική και δεν μπορούσε να έχει επίπτωση στην έκβαση της διαφοράς, διότι η απόφαση που θα είχε εκδώσει η Επιτροπή χωρίς τη διαδικαστική παρατυπία θα ήταν ίδια με εκείνη που όντως εξέδωσε.

40. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι, κατά την άποψη της αναιρεσείουσας, η αρχή *non bis in idem*, της οποίας η εφαρμογή στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, ως γενικής αρχής του δικαίου, έγινε δεκτή από το Πρωτοδικείο και δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους, οι οποίοι καλώς αναφέρονται στην απόφαση 7/72, Boehringer Mannheim κατά Επιτροπής¹², έχει διττή διάσταση. Στο πλαίσιο της

¹² — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1972 (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 313, σελήνη 3).

παρούσας υποθέσεως, συνεπάγεται, αφενός, ότι μια επιχείρηση δεν μπορεί να τιμωρηθεί δύο φορές για τα ίδια περιστατικά και, αφετέρου, ούτε και μπορεί να διωχθεί δύο φορές για τα ίδια περιστατικά.

41. Στην προκειμένη περίπτωση, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η αναιρεσείουσα δεν υπήρξε αντικείμενο διττής κυρώσεως. Πράγματι, η ακύρωση της αποφάσεως PVC I είχε ως συνέπεια την εξάλειψη της επιβληθείσας με την απόφαση αυτή κυρώσεως. Συναφώς, τίποτε δεν αλλάζει από το γεγονός ότι η Επιτροπή αποφάσισε να εκδώσει νέα απόφαση επιβάλλουσα το ίδιο πρόστιμο. Οι συμπεριφορές που αποτέλεσαν αντικείμενο των δύο αποφάσεων υπήρξαν τελικά αντικείμενο μιας και μόνον κυρώσεως, εκείνης που προβλέπει η απόφαση PVC II. Η τελευταία δεν προστέθηκε στην προηγούμενη, αλλά την αντικατέστησε.

42. Στο πλαίσιο αυτό, η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι κακώς έκρινε ότι η ICI είχε απαλλαγεί από την υποχρέωση καταβολής του προστίμου μετά την ακύρωση της αποφάσεως PVC I. Στην πραγματικότητα, θα είχε υποχρεωθεί, βάσει της αποφάσεως PVC I, να καταβάλει το πρόστιμο το 1988 αν δεν είχε προβεί στη σύσταση εγγυήσεως. Η εγγύηση αυτή ελευθερώθηκε μετά τη δικαστική απόφαση PVC I το 1992 και τα συναφή έξοδα δεν ήταν αποδοτέα.

43. Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Πρωτοδικείο ουδόλως έκρινε ότι η ICI είχε απαλλαγεί από την καταβολή του προ-

στίμου. Έκρινε αποκλειστικά, και ορθώς όπως ανέφερα, ότι οι επιχειρήσεις δεν πρέπει να υποστούν δύο κυρώσεις για μια και μόνο παράβαση.

44. Ως προς τα έξοδα της εγγυήσεως, τα οποία απορρέουν από την επιλογή της επιχείρησης να μην καταβάλει το πρόστιμο κατά τη στιγμή της επιβολής του, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για κύρωση κατά την έννοια της αρχής non bis in idem και, άλλωστε, η αναιρεσείουσα δεν ισχυρίζεται κάτι τέτοιο.

45. Είναι εξίσου αναμφισβήτητο ότι η άλλη συνέπεια της αρχής non bis in idem τηρήθηκε στην προκειμένη περίπτωση. Πράγματι, αντίθετα από ό,τι ισχυρίζεται η αναιρεσείουσα, αυτή δεν υπήρξε αντικείμενο διτλής διώξεως.

46. Πράγματι, για να συμβαίνει κάτι τέτοιο, θα πρέπει, όπως άλλωστε τόνισε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 96 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι η ICI δεν διώχθηκε εκ νέου, αφού το ζήτημα της ενοχής της για την παράβαση υπήρξε ήδη αντικείμενο αποφάσεως η οποία κατέστη οριστική. Όμως, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, κατά τη δικαστική διαδικασία σχετικά με την απόφαση PVC I, ούτε το Πρωτοδικείο ούτε το Δικαστήριο αποφάνθηκαν επί του ζητήματος αυτού.

47. Επομένως, η κατάσταση ουδόλως μπορεί να εξομοιωθεί με την περίπτωση της αθώω-

σεως, που αποτελεί αντικείμενο του άρθρου 4 του πρωτοκόλλου αριθ. 7 της ΕΣΔΑ, στο οποίο αναφέρεται η αναιρεσι-
ουσα.

48. Η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει, επο-
μένως, να απορριφθεί, χωρίς να χρειάζεται
να τεθεί το ερώτημα ως προς την εφαρμογή
της διατάξεως αυτής και, ειδικότερα, της
διατάξεως περί των παρεκκλίσεων που
προβλέπει η παράγραφος 2. Πράγματι, εφό-
σον στην προκειμένη περίπτωση δεν συ-
ντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της
αρχής, είναι ανώφελο να αναλυθεί η εφαρ-
μογή των παρεκκλίσεων από την αρχή αυτή.

49. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο
λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί.

*Γ — Ως προς την παραβίαση της αρχής
της εύλογης προθεσμίας*

50. Η ΙΚΙ υποδικαιρεί σε τρία σκέλη τον λόγο
αναιρέσεως που αντλεί από την παραβίαση
της αρχής της εύλογης προθεσμίας.

Επί του πρώτου σκέλους που αντλείται από
το ότι η εφαρμογή της αρχής της εύλογης
προθεσμίας εξαρτάται από την ύπαρξη
ζημίας

51. Η ΙΚΙ παρατηρεί ότι το Πρωτοδικείο, στη
σκέψη 121 της αναιρεσιβαλλομένης αποφά-

σεως, δέχθηκε την ύπαρξη της γενικής αρχής
του κοινοτικού δικαίου περί τηρήσεως εύλο-
γης προθεσμίας κατά την έκδοση αποφά-
σεων μετά το πέρας των διοικητικών διαδι-
κασίων στον τομέα του ανταγωνισμού.
Υπενθυμίζει ότι το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ
καθιερώνει την αρχή της εύλογης προθε-
σμίας σχετικά με κάθε κατηγορία ποινικού
χαρακτήρα. Υποστηρίζει ότι η αρχή αυτή
έχει εφαρμογή στις διαδικασίες του τομέα
του ανταγωνισμού ενώπιον της Επιτροπής¹³
καθόσον οι διαδικασίες αυτές έχουν ποινικό
χαρακτήρα.

52. Προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε
σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι μια
απόφαση της Επιτροπής μπορεί να ακυρω-
θεί λόγω παραβιάσεως της εύλογης προθε-
σμίας μόνον αν η επιχείρηση μπορεί να απο-
δείξει ότι υπέστη ζημία. Μια τέτοια λύση
είναι αντίθετη προς την πάγια νομολογία του
Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων.

53. Συναφώς, επιβάλλεται η παραπομπή στη
σκέψη 122 της αναιρεσιβαλλομένης αποφά-
σεως, που έχει ως εξής:

«Ωστόσο, η παραβίαση της αρχής αυτής,
ακόμα και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένη, δεν
θα δικαιολογούσε την ακύρωση της επίδικης
αποφάσεως παρά μόνον αν συνιστούσε
επίσης προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας

¹³ — Απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1989, 374/87, Orkem κατά Επιτροπής
(Σύλλογη 1989, σ. 3283).

των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Πράγματι, όταν δεν αποδεικνύεται ότι η παρέλευση υπερβολικού χρόνου επηρέασε την ικανότητα των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων να αμυνθούν αποτελεσματικά, η μη τήρηση της αρχής της εύλογης προθεσμίας δεν ασκεί επιρροή επί του κύρους της διοικητικής διαδικασίας και, συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η αιτία της προκλήσεως ζημίας δυναμένης να προβληθεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστή στο πλαίσιο αγωγής ασκουμένης δυνάμει των άρθρων 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης.»

παραθέτει τις υποθέσεις *Eckle* και *Corigliano*¹⁵. Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στις δύο αυτές υποθέσεις, τέθηκε το ζήτημα κατά πόσον ένα άτομο έπρεπε να επικαλεστεί ζημία για να μπορεί να θεωρηθεί ως θύμα προσβολής των δικαιωμάτων τους, κατά το άρθρο 25 της Συμβάσεως. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απάντησε αρνητικά στο ερώτημα αυτό, για τον λόγο ότι μπορούσε να υπάρξει προσβολή χωρίς να υπάρξει ζημία. Επομένως, επρόκειτο για τις προϋποθέσεις επικλήσεως της παραβιάσεως της αρχής και όχι για τις συνέπειες τυχόν παραβιάσεώς της.

54. Εκ τούτου προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο ουδόλως έκρινε ότι μια απόφαση δεν μπορούσε να ακυρωθεί λόγω παραβιάσεως της αρχής της εύλογης προθεσμίας παρά μόνον αν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αποδείξουν ότι υπέστησαν ζημία.

57. Στην προκειμένη όμως περίπτωση, επαναλαμβάνω, το Πρωτοδικείο ουδόλως εξάρτησε τη δυνατότητα επικλήσεως παραβιάσεως της αρχής από την απόδειξη ζημίας. Έκρινε αποκλειστικά ότι η εφαρμογή της εν λόγω αρχής θα είχε διαφορετικές συνέπειες αναλόγως του αν η παραβίαση της αρχής αυτής είχε ή όχι επίπτωση στην άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας.

55. Πράγματι, το Πρωτοδικείο δεν εξάρτησε την ακύρωση της αποφάσεως από την ύπαρξη ζημίας, αλλά από την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας. Επί του σημείου αυτού, επομένως, δέχθηκε λύση ανάλογη με εκείνην που προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου¹⁴.

58. Επομένως, το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

56. Προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου επί του σημείου αυτού είναι αντίθετη προς την πάγια νομολογία ως προς την ΕΣΔΑ, η αναιρεσείουσα

Επί του δευτέρου σκέλους που αντλείται από τη μη συνεκτίμηση της διάρκειας ολόκληρης της διαδικασίας

14 — Απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1998, C-185/95 P, *Baustahlgewebe* κατά Επιτροπής (Σύλλογος 1998, σ. 8417, σκέψη 49).

15 — Βλ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αποφάσεις *Eckle* της 15ης Ιουλίου 1982, σειρά Α αριθ. 51, § 66, και *Corigliano* της 10ης Δεκεμβρίου 1982, σειρά Α αριθ. 57, § 31.

59. Η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι, για την εκτίμηση της διάρκειας της διαδικασίας, απέκλεισε τις περιόδους που αντιστοιχούσαν στην εξέταση της υποθέσεως από το Πρωτοδικείο και το Δικαστήριο, περίοδοι που ανέρχονται σε δέκα περίπου έτη.

60. Η προσέγγιση αυτή είναι ασυμβίβαστη προς τη βαθύτερη αιτιολόγηση του δικαιώματος προς τήρηση της εύλογης προθεσμίας, η οποία περιλαμβάνει τρεις πτυχές:

— ανάγκη αποφυγής μιας περιόδου εμπορικής και οικονομικής αβεβαιότητας η οποία παρατείνεται αδικαιολόγητα·

— προστασία του δικαιώματος οργανώσεως μιας αποτελεσματικής άμυνας·

— διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού στις διαδικασίες που ακολουθεί η Επιτροπή και στην αποστολή του Δικαστηρίου.

61. Η απόφαση PVC II αγνόησε αυτές τις τρεις πτυχές της αιτιολογήσεως. Το γεγονός ότι ένα μέρος της συνολικής προθεσμίας που παρήλθε οφείλεται στις διαδικασίες που κινήθηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου και

του Δικαστηρίου δεν ασκεί επιρροή δεδομένου ότι η ίδια η Επιτροπή έδωσε λαβή για τις διαδικασίες αυτές, με τις διαδικαστικές παρατυπίες που διέπραξε κατά την έκδοση της αποφάσεως PVC I.

62. Εξάλλου, η συλλογιστική που ακολούθησε το Πρωτοδικείο αντιβαίνει προς το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Υπό το φως της νομολογίας σχετικά με τη διάταξη αυτή¹⁶, πρέπει, προκειμένου να εκτιμηθεί αν με την απόφαση PVC II παραβιάζεται η αρχή της εύλογης προθεσμίας, να εξεταστεί η διαδικασία «στο σύνολό της».

63. Δεν συμμερίζομαι την ανάλυση αυτή.

64. Πράγματι, αντίθετα από την αναιρεσέουσα, φρονώ ότι δεν είναι δυνατό να σωρευτεί η διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας με εκείνη της δικαστικής διαδικασίας για να προσδιοριστεί η διάρκεια της διαδικασίας κατά την έννοια της αρχής της εύλογης προθεσμίας.

65. Μια τέτοια προσέγγιση θα είχε όντως σειρά παραδόξων συνεπειών.

¹⁶ — Βλ., Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, απόφαση Γαρυφάλλου ΑΕΒΕ κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, της 24ης Σεπτεμβρίου 1997, Συλλογή αποφάσεων 1997-V, σ. 1821, § 40 έως 43.

66. Έτσι, σε μια περίπλοκη υπόθεση όπου, εξ ορισμού, η Επιτροπή θα χρειαζόταν χρόνο προκειμένου να διαπιστώσει τα νομικά και πραγματικά στοιχεία που είναι αναγκαία προς θεμελίωση της αποφάσεώς της, ο κοινοτικός δικαστής θα διέθετε ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα για να κρίνει την ήδη περίπλοκη αυτή υπόθεση, άλλως θα υπήρχε ο κίνδυνος το σωρευμένο αυτό χρονικό διάστημα να είναι πάρα πολύ μεγάλο!

67. Είναι πολύ αμφίβολο αν μια τέτοια αντίληψη είναι ικανή να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων των επιχειρήσεων.

68. Η άποψη αυτή είναι επίσης ασυμβίβαστη με την εγγύηση της δικαστικής ανεξαρτησίας καθώςον συνεπάγεται ότι η διοίκηση θα μπορούσε, χρησιμοποιώντας απλώς και μόνον τον χρόνο, να υποχρεώσει το δικαιούχο οργάνο να προβεί σε συνοπτική εξέταση της υποθέσεως, άλλως θα θριάμβευε αυτόματα η επιχείρηση.

69. Εξάλλου, η δικαστική προστασία θα κατέληγε τότε, για τις επιχειρήσεις, σε ένα είδος στοιχήματος που θα κέρδιζαν σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις. Πράγματι, ασκώντας προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως της Επιτροπής θα έθεταν σε κίνηση μια διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας μόνον η απόφαση του Δικαστηρίου απορρίπτουσα το σύνολο των λόγων που προέβαλαν θα μπορούσε να τις εμποδίσει να κερδίσουν στηριζόμενες στην παραβίαση της αρχής της

εύλογης προθεσμίας, αν υποθεθεί, ασφαλώς, ότι η απόφαση αυτή θα εκδοθεί αρκετά γρήγορα.

70. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις — ακύρωση της αποφάσεως που ακολουθείται, ή όχι, από την έκδοση νέας αποφάσεως ή ακόμη αναίρεση της πρωτόδικης αποφάσεως με αναπομπή ενώπιον του Πρωτοδικείου — θα αρκούσε στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις να συνεχίσουν, εφόσον τούτο χρειάζεται, να ασκούν προσφυγές έχοντας το βλέμμα, αν μπορώ να το πω, στο ημερολόγιο προκειμένου να μπορέσουν, την κατάλληλη στιγμή, να θέσουν τέρμα στη διαδικασία ρίχνοντας το «χαρτί» της εύλογης προθεσμίας.

71. Προσθέτω ότι μια τέτοια αντίληψη αγνοεί, κατ' εμέ, τον διαφορετικό χαρακτήρα μεταξύ της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής και της διαδικασίας ενώπιον του κοινοτικού δικαστή.

72. Πράγματι, ενώπιον της Επιτροπής τίθεται ένα σύνολο πραγματικών περιστατικών που καταλογίζονται στην επιχείρηση και ως προς τα οποία υπάρχει σχετική συζήτηση, κατ' αρχήν, τόσο ως προς την πραγματικότητα των εν λόγω περιστατικών όσο και ως προς τη νομική τους σημασία. Η συζήτηση αυτή ακολουθείται, ή όχι, από την έκδοση αποφάσεως εκ μέρους της Επιτροπής, αποφάσεως της οποίας τόσο η ίδια η αρχή όσο και το περιεχόμενο εξαρτώνται σε ορισμένο βαθμό από την εξουσία εκτιμήσεως της Επιτροπής, η οποία έχει την ευθύνη εφαρμογής της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού.

73. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο επιλαμβάνεται μιας συγκεκριμένης νομικής πράξεως, μιας αποφάσεως της Επιτροπής, κατά της οποίας διατυπώνονται ορισμένες συγκεκριμένες αιτιάσεις. Το ίδιο ισχύει, *mutatis mutandis*, για το Δικαστήριο στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως. Το ένδικο μέσο πρέπει να ασκηθεί εντός συγκεκριμένης προθεσμίας και το δικαιοδοτικό όργανο έχει την υποχρέωση να επιλύσει τη διαφορά.

74. Το γεγονός ότι, τόσο ενώπιον της Επιτροπής όσο και ενώπιον του Πρωτοδικείου, οι επιχειρήσεις έχουν το δικαίωμα η κατάστασή τους να ρυθμιστεί εντός εύλογης προθεσμίας δεν συνεπάγεται, επομένως, ότι οι δύο διαδικασίες μπορούν να θεωρηθούν ισότιμες ενόψει της αρχής αυτής και, συνεπώς, μπορούν να σωρευθούν.

75. Η ανάλυση της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που παραθέτει η αναιρεσείουσα δεν οδηγεί άλλωστε σε ένα τέτοιο συμπέρασμα.

76. Έτσι, το γεγονός ότι με την απόφαση *Wemhoff*¹⁷, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη έχει τέρμα, ενδεχομένως, την οριστική απόφαση που εκδίδεται κατ' έφεση ουδόλως συνεπάγεται την ανάγκη σωρεύσεως της διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής και ενώπιον του κοινοτικού δικαστή.

17 — Βλ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, απόφαση της 27ης Ιουνίου 1968, σειρά Α αριθ. 7.

77. Ως προς την προπαρατεθείσα απόφαση Γαρυφάλλου ΑΕΒΕ κατά Ελληνικής Δημοκρατίας επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αυτή δεν αφορούσε τη σώρευση μιας διοικητικής και μιας δικαστικής διαδικασίας, αλλά τη σώρευση διαδικασιών οι οποίες ασκήθηκαν ενώπιον διαφόρων δικαστηρίων. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει επίκλησή της προς στήριξη της θέσεως της αναιρεσείουσας.

78. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι κακώς η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν προέβη σε μια τέτοια σώρευση.

79. Το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού δεν μπορεί επομένως να γίνει δεκτό.

Επί του τρίτου σκέλους που αντλείται από την παραβίαση της εύλογης προθεσμίας από το γεγονός και μόνον της διάρκειας της διοικητικής διαδικασίας

80. Η ICI προβάλλει ότι η αρχή της εύλογης προθεσμίας παραβιάστηκε από το γεγονός και μόνον της περιόδου των 52 μηνών οι οποίοι προηγήθηκαν της κινήσεως της διαδικασίας βάσει του κανονισμού 17. Ως προς το ζήτημα αυτό, παραπέμπει στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε υποθέσεις όπου διέρχονταν, αντιστοίχως, χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών σε μια υπόθεση εκκρεμούσα ενώπιον ενός δικαστηρίου της ουσίας και χρονικό διάστημα δεκαπέντε μηνών σε προκα-

ταρκτηκή εξέταση προηγηθείσα της κατηγορίας¹⁸. Παραπέμπει επίσης στην προπαρατεθείσα απόφαση *Baustahlgewebe* κατά Επιτροπής¹⁹, σχετικά με χρονικό διάστημα 32 μηνών που παρήλθε μεταξύ του τέλους της έγγραφης διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου και της αποφάσεως περί ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας, καθώς και χρονικό διάστημα 22 μηνών που παρήλθε μεταξύ της περατώσεως της προφορικής διαδικασίας και της δημοσιεύσεως της αποφάσεως.

81. Η ICI υπογραμμίζει ότι, κατά την Επιτροπή, η παράβαση στον τομέα του PVC άρχισε τον Αύγουστο του 1980. Η Επιτροπή δέχεται ότι, κατά τη στιγμή που άνοιξε τον φάκελο PVC, η συμμετοχή της ICI πιθανόν είχε παύσει. Ιδίως, η ICI είχε εκχωρήσει τις δραστηριότητές της στον τομέα του PVC τον Οκτώβριο 1986, σε εποχή κατά την οποία αυτή αγνοούσε την ακριβή φύση των ισχυρισμών της Επιτροπής. Εξακολούθησε να τους αγνοεί έως τον Απρίλιο 1988, εποχή κατά την οποία η Επιτροπή της κοινοποίησε τις αιτιάσεις που έγιναν δεκτές κατ' αυτής, τεσεράμισι έτη μετά την έναρξη της έρευνας. Εντούτοις, η ICI δεν είχε πλέον τότε άμεσα συμφέροντα συνδεδεμένα προς το PVC και δεν ήταν πλέον σε θέση να έρθει σε επαφή με το αρμόδιο προσωπικό το οποίο, στο μεταξύ, είχε εγκαταλείψει την επιχείρηση, ή να έχει πρόσβαση στους αντίστοιχους φακέλους οι οποίοι κανονικά είχαν κατασραφεί.

82. Παρά τις περιστάσεις αυτές, η Επιτροπή δεν έλαβε κανένα μέτρο μεταξύ Ιουνίου 1984 και Ιανουαρίου 1987. Η καθυστέρηση αυτή

δεν μπορούσε παρά να βλάψει σοβαρά την ικανότητα της ICI να οργανώσει μια αποτελεσματική άμυνα, μολονότι μια τέτοια βλάβη δεν αποτελεί προϋπόθεση για τη διαπίστωση της παραβιάσεως της εύλογης προθεσμίας.

83. Η ICI καταλήγει ότι η περίοδος των τεσεράμισι ετών που παρήλθε πριν την τυπική κίνηση της διαδικασίας πρέπει να θεωρηθεί ως καθ' όλα παράλογη προθεσμία και ότι, αντίθετα από το συμπέρασμα που συνήγαγε το Πρωτοδικείο, η απόφαση PVC II πρέπει να ακυρωθεί βάσει αυτού και μόνον του λόγου.

84. Ωστόσο, φρονώ ότι το ζήτημα αν η διαδικασία ήταν υπερβολικά μακριά ενόψει της περιπλοκότητας των τεθέντων προβλημάτων εμπίπτει στην εκτίμηση του Πρωτοδικείου. Πρόκειται για πραγματικό ζήτημα, το οποίο πρέπει να επιλυθεί, όπως ισχυρίζεται η ίδια η αναιρεσείουσα, σε συνάρτηση με τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως, πράγμα που συνεπάγεται, εξάλλου, ότι ματαιώς η αναιρεσείουσα παραθέτει διάφορες χρονικές περιόδους οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθόσον δεν αποδεικνύει σε τι το πλαίσιο εντός των οποίων εκδόθηκαν είναι παρόμοιο με την παρούσα υπόθεση.

85. Επομένως, δεν είναι δυνατό, στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως, να αμφισβητηθεί συναφώς η εκτίμηση του Πρωτοδικείου²⁰.

18 — Βλ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αποφάσεις *Guincho* της 10ης Ιουλίου 1984, σειρά Α αριθ. 81, και *Neumeister* της 27ης Ιουνίου 1968, σειρά Α αριθ. 8.

19 — Σκέψεις 45 και 46.

20 — Βλ., ως παράδειγμα πάγιας νομολογίας, την απόφαση της 10ης Ιουλίου 2001, C-315/99 P, *Isoperi Europa* κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (Συλλογή 2001, σ. I-5281, σκέψη 48).

86. Το συμπέρασμα αυτό δεν επηρεάζεται από τον ισχυρισμό της ICI ότι υπέστη ζημία λόγω της καθυστέρησης που επέδειξε η Επιτροπή. Υπενθυμίζω ότι η ICI προβάλλει στο πλαίσιο αυτό, ότι, εφόσον δεν είχε πλέον άμεσα συμφέροντα συνδεδεμένα προς το PVC κατά τον χρόνο κινήσεως της διαδικασίας βάσει του κανονισμού 17, δεν διέθετε πλέον το κατάλληλο προσωπικό το οποίο, στο μεταξύ, την είχε εγκαταλείψει και δεν είχε πλέον πρόσβαση στους σχετικούς φακέλους οι οποίοι κανονικά είχαν καταστραφεί.

87. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η ενδεχόμενη ύπαρξη ζημίας δεν αφαιρεί από τον προβαλλόμενο λόγο τον πραγματικό του χαρακτήρα.

88. Παρατηρώ, επιπλέον, μαζί με την Επιτροπή, ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν είναι καν ειδικός και, ειδικότερα, η ICI δεν εξηγεί αν έλαβε μέτρα διατήρησης των αποδεικτικών στοιχείων, προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντά της και, σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, γιατί δεν το έπραξε, ενώ, από τον Οκτώβριο 1983, ημερομηνία της πραγματοποιηθείσας εξακριβώσεως στα γραφεία της, υπήρχε η δυνατότητα να κινηθεί διαδικασία εναντίον της.

89. Δεδομένου ότι το επιχείρημα της αναιρεσιεύσεως ως προς τη μεγάλη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας αποτελεί, κατ' εμέ, πραγματικό ισχυρισμό, επομένως, απαράδεκτο, μόνον επικουρικός θα υπογραμμίσω ότι το επιχείρημα αυτό είναι, επιπλέον, αβάσιμο.

90. Πράγματι, όπως και το Πρωτοδικείο, φρονώ ότι, στον προσδιορισμό της προθεσμίας που πρέπει να ληφθεί υπόψη, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ της καθαυτό φάσεως της διερευνήσεως και της φάσεως της κατ' αντιδικία διαδικασίας.

91. Συγκεκριμένα, στην πρώτη φάση, δεν διατυπώνεται ακόμα καμία αιτίαση κατά των επιχειρηματιών. Η Επιτροπή μπορεί ασφαλώς να τους ζητήσει πληροφορίες, αλλά δεν οφείλουν να αμυνθούν κατά οποιασδήποτε κατηγορίας. Επομένως, δεν υπάρχει καμία αβεβαιότητα ως προς το βάσιμο μιας κατηγορίας που θα διατυπωθεί εναντίον τους ούτε, κατά συνέπεια, υλική ή ηθική ζημία.

92. Εξάλλου, πρέπει συναφώς να υπογραμμιστεί ότι, πριν την ανακοίνωση των αιτιάσεων, τα μόνα μέτρα που έλαβε η Επιτροπή είναι τα μέτρα έρευνας. Όμως, τα μέτρα αυτά, όπως προβλέπονται με τον κανονισμό 17, δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι συνεπάγονται την αιτίαση διαπράξεως ποινικής παραβάσεως.

93. Πράγματι, η ίδια η φύση των μέτρων αυτών και η θέση τους στο χρονοδιάγραμμα λήψεως αποφάσεως δείχνουν ότι, κατά τον χρόνο λήψεώς τους, η Επιτροπή αναζητεί στοιχεία ικανά να της επιτρέψουν να προσδιορίσει αν πρέπει να κινήσει τη διαδικασία κατά μιας επιχειρήσεως και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, να εξακριβώσει την ταυτότητα της επιχειρήσεως αυτής η οποία άλλωστε δεν συμπίπτει κατ' ανάγκη με

εκείνες των επιχειρήσεων που αποτέλεσαν αντικείμενο μέτρων έρευνας. Επομένως, η Επιτροπή δεν έχει ακόμα τη δυνατότητα, εξ ορισμού, να κατηγορήσει οποιονδήποτε.

94. Με άλλα λόγια, το γεγονός και μόνον ότι είναι μια επιχείρηση αποδέκτης μέτρων έρευνας που έλαβε η Επιτροπή δεν την μεταβάλλει σε κατηγορούμενη.

95. Η αντίθεση προς τις περιπτώσεις που αποτέλεσαν αντικείμενο της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σχετικά με την αρχή της κρίσιμης περιόδου, που παραθέτει η αναιρεσίτουσα²¹, είναι εξάλλου αποκαλυπτική, αν υποθεθεί ότι επιβάλλεται, στο πλαίσιο αυτό, να γίνει αναφορά σε περιπτώσεις στις οποίες επρόκειτο για την ελευθερία των ενδιαφερομένων και όχι για την εφαρμογή του οικονομικού δικαίου σε νομικά πρόσωπα.

96. Πράγματι, το σημείο εκκινήσεως που πρέπει να γίνει δεκτό στις υποθέσεις αυτές αντιστοιχεί στην ύπαρξη συγκεκριμένων κατηγοριών, κατά κανόνα της εκθέσεως κατηγορίας, η οποία ενίοτε συνοδεύεται με προφυλάκιση. Προφανώς, δεν είναι δυνατό οι καταστάσεις αυτές να εξομοιώνονται με εκείνην του αποδέκτη των ληφθέντων μέτρων έρευνας χωρίς να υπάρχει ακόμη ανακοίνωση των αιτιάσεων.

97. Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο αυτό παρατηρείται ότι, σ' αυτή τη φάση της διαδικασίας, ο κανονισμός 17 επιβάλλει στις επιχειρήσεις την υποχρέωση να συνεργάζονται με την Επιτροπή. Επομένως, και ο κοινοτικός νομοθέτης θεώρησε ότι, στο στάδιο αυτό, η επιχείρηση δεν βρίσκεται στη θέση του κατηγορουμένου.

98. Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της αρχής της εύλογης προθεσμίας στο στάδιο αυτό της διαδικασίας θα έχει ως κακό αποτέλεσμα να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να επιδεικνύουν τη μεγαλύτερη δυνατή αδράνεια στην εκτέλεση της υποχρέωσης αυτής, καθόσον θα γνωρίζουν ότι κάθε αναβλητικός ελιγμός εκ μέρους τους θα αύξανε τις πιθανότητες να επιτύχουν την ακύρωση μιας ενδεχόμενης απόφασης λόγω μη τηρήσεως εκ μέρους της Επιτροπής της εύλογης προθεσμίας.

99. Η Επιτροπή θα υποχρεωνόταν να εξετάζει τις υποθέσεις εντός προθεσμών οι οποίες δεν θα της επέτρεπαν να στηρίξει ορθά την τελική της απόφαση.

100. Αντιθέτως, η επιχείρηση που είναι αποδέκτης μιας ανακοινώσεως των αιτιάσεων αποτελεί σαφώς το αντικείμενο πολύ συγκεκριμένης μομφής. Εξάλλου, η ανακοίνωση των αιτιάσεων συνεπάγεται την πρόθεση, εκ μέρους της Επιτροπής, να εκδώσει απόφαση κατά της εν λόγω επιχειρήσεως της οποίας η κατάσταση, επομένως, επηρεάζεται από την εφαρμογή της αρχής της εύλογης προθεσμίας.

21 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Wemhoff και Neumeister.

101. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι καλώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι έπρεπε να γίνει διάκριση μεταξύ δύο φάσεων της διοικητικής διαδικασίας και, επομένως, δεν είναι δυνατό να γίνεται επίκληση της συνολικής διάρκειας της προθεσμίας αυτής.

102. Προσθέτω, επικουρικώς πάντοτε, ότι τα ανωτέρω αναπτυχθέντα δικαιολογούν, κατ'εμέ, το συμπέρασμα ότι η αρχή της εύλογης προθεσμίας δεν έχει εφαρμογή στην πρώτη φάση της διοικητικής διαδικασίας, πριν την ανακοίνωση των αιτιάσεων.

103. Συναφώς, επιβάλλεται να τονιστεί ότι τούτο ουδόλως συνεπάγεται ότι οι πολίτες δεν απολαύουν καμιάς προστασίας κατά των ερευνών της Επιτροπής που έχουν υπερβολική διάρκεια. Πράγματι, όπως ορθώς τονίζει η ίδια η Επιτροπή, η παρέλευση του χρόνου στις υποθέσεις ανταγωνισμού των οποίων επιλαμβάνεται αποτελεί ήδη αντικείμενο ενός εξαντλητικού συνόλου κανόνων που είναι σύμφωνοι προς τις αρχές της ασφαλείας δικαίου και της δίκαιης δίκης, που θεσπίστηκαν με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2988/74 του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 1974, περί παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και εκτελέσεως των αποφάσεων στους τομείς του δικαίου των μεταφορών και του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας²².

104. Συμμερίζομαι την ανάλυση της Επιτροπής, κατά την οποία με τον κανονισμό αυτόν η Επιτροπή και κάθε ενδιαφερόμενη επιχείρηση είναι σε θέση να γνωρίζουν επακριβώς, εκ των προτέρων, τις προθεσμίες εντός των οποίων η Επιτροπή υποχρεούται να ενεργήσει αν προτίθεται να επιβάλει πρόστιμο. Πριν τη λήξη της προθεσμίας αυτής, κάθε επιχείρηση η οποία γνωρίζει ότι συμμετείχε σε παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού θα γνωρίζει ότι μπορεί ακόμα να της επιβληθεί πρόστιμο. Επομένως, η φρόνηση και ο κοινός νους θα την προέτρεπαν να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, περιλαμβανομένης και της διατηρήσεως εγγράφων και της συλλογής μαρτυριών από τους ενδιαφερόμενους εργαζομένους, προκειμένου να είναι σε θέση να αμυνθεί σε περίπτωση ανάγκης.

105. Επίσης, η Επιτροπή είναι σε θέση να οργανώσει τη διαδικασία της γνωρίζοντας ότι οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεν θα έχουν, ή δεν θα πρέπει να έχουν, την εσφαλμένη εντύπωση ότι με την παρέλευση του χρόνου θα διέφευγαν κάθε κίνδυνο προστίμου.

106. Ορθώς επίσης η Επιτροπή προσθέτει ότι η καθιέρωση της αρχής της «υπερβολικής προθεσμίας», η οποία θα εκτιμάται σε συνάρτηση προς τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης περιπτώσεως, αρχή που θα προστεθεί στις διατάξεις του προαναφερθέντος κανονισμού, δεν θα εξυπηρετούσε την ασφάλεια δικαίου.

107. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο λόγος αναιρέσεως που αντλείται από την

παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας είναι αβάσιμος, ή απαράδεκτος, ως προς όλα τα σκέλη αυτού και, επομένως, πρέπει να απορριφθεί.

Δ — Ως προς την έλλειψη κανονικής διοικητικής διαδικασίας

108. Η ICI θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι της αποφάσεως PVC II είχε προηγηθεί κανονική διοικητική διαδικασία. Ο λόγος αναίρεσεως υποδιαιρείται σε δύο σκέλη.

Επί του πρώτου σκέλους που αντλείται από την ακυρότητα των προπαρασκευαστικών πράξεων της αποφάσεως PVC I

109. Η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι έκρινε, στη σκέψη 189 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι η προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. δεν επηρέασε το κύρος των προπαρασκευαστικών μέτρων της αποφάσεως PVC I, που προηγήθηκαν του σταδίου κατά το οποίο διαπιστώθηκε το ελάττωμα το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την ακύρωση.

110. Στην πραγματικότητα, οι διαδικαστικές πράξεις που εξέδωσε η Επιτροπή πριν τη λήψη της αποφάσεως δεν έχουν καμιά

αυτοτελή σημασία σε σχέση με την απόφαση αυτή. Όπως τόνισε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 10 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η απόφαση PVC II είναι νέα απόφαση. Ως τέτοια, επέβαλλε την τήρηση των διαδικαστικών εγγυήσεων που συνδέονται με αυτήν. Η ακύρωση της αποφάσεως PVC I είχε ως συνέπεια την εξουδετέρωση των αποτελεσμάτων των πράξεων της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε της αποφάσεως PVC I. Επομένως, οι πράξεις αυτές δεν μπορούσαν να αποτελέσουν τα διαδικαστικά στάδια τα οποία κατ' ανάγκη έπρεπε να διανυθούν πριν την έκδοση της αποφάσεως PVC II.

111. Ωστόσο, δεν βλέπω γιατί το γεγονός ότι το κύρος των προπαρασκευαστικών πράξεων μπορεί να αμφισβητηθεί μόνο στο πλαίσιο προσφυγής κατά της τελικής αποφάσεως συνεπάγεται ότι η ακυρότητα αυτής εκτείνεται στις εν λόγω προπαρασκευαστικές πράξεις.

112. Πράγματι, αν οι πράξεις αυτές δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αυτοτελούς προσφυγής ακυρώσεως, τούτο οφείλεται αποκλειστικά στο ότι, επειδή δεν έχουν οριστικό αποτέλεσμα, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως βλαπτικές πράξεις.

113. Το ζήτημα των αποτελεσμάτων της ακυρώσεως μιας αποφάσεως επί του κύρους των προκαταρκτικών πράξεων εξαρτάται, όπως καλώς έκρινε το Πρωτοδικείο²³, από το σκεπτικό της ακυρώσεως, πράγμα που δεν αμφισβητεί άλλωστε η αναιρεσείουσα.

23 — Σκέψεις 184 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

114. Ο ισχυρισμός αυτός, ο οποίος εξάλλου αποτελεί εφαρμογή στη συγκεκριμένη περίπτωση του γενικού κανόνα της ισχύος του δεδικασμένου, επιβεβαιώνεται από τη νομολογία που παραθέτει το Πρωτοδικείο²⁴.

Δικαστήριο έκρινε ότι η διαδικασία που αποβλέπει στην αντικατάσταση της ακυρωθείσας πράξεως μπορούσε να επαναληφθεί από το συγκεκριμένο σημείο κατά το οποίο συνέβη η παρανομία.

115. Επομένως, ορθώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν έπρεπε να προσδιορίσει, υπό το φως του διατακτικού και του σκεπτικού της απόφασης του Δικαστηρίου ως προς την απόφαση PVC I, το αποτέλεσμα της ακυρώσεως αυτής επί των προπαρασκευαστικών πράξεων.

118. Επομένως, το Πρωτοδικείο δεν διέπραξε πλάνη περί το δίκαιο θεωρώντας ότι η ακυρότητα της απόφασης PVC I δεν εκτεινόταν στις πράξεις που προηγήθηκαν της ακυρωθείσας απόφασης.

119. Το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου αναιρέσεως πρέπει επομένως να απορριφθεί.

116. Όμως, η ακύρωση αυτή προέκυπτε από το γεγονός και μόνον της παραβάσεως, εκ μέρους της Επιτροπής, των διαδικαστικών κανόνων που διέπουν αποκλειστικά τον τρόπο της τελικής λήψεως της απόφασης. Η ακυρότητα δεν μπορούσε να εκτείνεται στα διαδικαστικά στάδια που προηγούνται της επελεύσεως του διαδικαστικού αυτού ελαττώματος και στα οποία δεν έχουν εφαρμογή οι εν λόγω κανόνες.

Επί του δευτέρου σκέλους που αντλείται από τη μη τήρηση ορισμένων σταδίων της προηγούμενης διοικητικής διαδικασίας

117. Επομένως, η κατάσταση ήταν ανάλογη με εκείνη η οποία αποτέλεσε αντικείμενο της απόφασης Ισπανία κατά Επιτροπής²⁵, την οποία παρέθεσε το Πρωτοδικείο, όπου το

120. Η ICI προβάλλει ότι, εν πάση περιπτώσει, η έκδοση της απόφασης PVC II επέβαλλε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, νέα έκθεση του συμβούλου ακρόασεων, καθώς και νέα διαβούλευση της συμβουλευτικής επιτροπής συμπράξεων και δεσποζουσών θέσεων (στο εξής: επιτροπή ή συμβουλευτική επιτροπή). Επιπλέον, θεωρεί ότι η σύνθεση του φακέλου που υποβλήθηκε προς διαβούλευση στο σώμα των μελών της Επιτροπής δεν ήταν πλήρης.

24 — Βλ., για παράδειγμα, προπαρατεθείσα απόφαση Αστερίς κ.λπ. και Ελλάς κατά Επιτροπής.

25 — Απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1998, C-415/96 (Συλλογή 1998, σ. I-6993).

Ως προς την ακρόαση

121. Η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι έκρινε, στη σκέψη 251 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι απαιτείτο νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων πριν από την έκδοση της απόφασης PVC II μόνο στο μέτρο που η απόφαση αυτή περιείχε νέες αιτιάσεις σε σχέση με εκείνες που περιείχονταν στην απόφαση PVC I, πράγμα που δεν συνέβαινε στην προκειμένη περίπτωση. Κατά την ICI, οι επιχειρήσεις δεν έπρεπε να ακουστούν μόνο στην περίπτωση νέων αιτιάσεων. Έπρεπε να είχαν την ευκαιρία να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με κάθε αιτίαση διατυπωθείσα κατ' αυτών.

122. Το δικαίωμά τους να ακουστούν, γραπτώς και προφορικά, καλύπτει εξάλλου όχι μόνον τα πραγματικά ζητήματα, αλλά και τα νομικά ζητήματα²⁶. Στη σκέψη 264 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το ίδιο το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι κάθε μια από τις επιχειρήσεις πρέπει να είναι σε θέση να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή της επί του υποστατού και της κρισιμότητας των προβαλλομένων πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων.

123. Η ICI παραπέμπει επίσης στις αποφάσεις C-261/89, Ιταλία κατά Επιτροπής και

C-294/90, British Aerospace και Rover κατά Επιτροπής²⁷. Με τη δεύτερη απόφαση, το Δικαστήριο υπογράμμισε τη σημασία τηρήσεως των διαδικασιών που έχουν εφαρμογή πριν την έκδοση νέας [διοικητικής] απόφασης.

124. Το δικαίωμα της ICI να ακουστεί έπρεπε να αφορά τη χρησιμότητα και τις συνέπειες των ισχυρισμών που διατυπώθηκαν κατ' αυτής, υπό το φως των μεταβολών που επήλθαν στα πραγματικά περιστατικά και το δικαιο από το 1988. Η αναιρεσείουσα θα μπορούσε να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της ειδικότερα ως προς την αρχή της ισχύος του δεδικασμένου, την αρχή που *bis in idem*, την αρχή της εύλογης προθεσμίας, αφού τα ζητήματα αυτά έπρεπε να εξεταστούν από τον σύμβουλο ακροάσεων, ως προς την υποχρέωση διαβουλεύσεως της συμβουλευτικής επιτροπής, τις συνέπειες του άρθρου 20 του κανονισμού 17, τα πρόστιμα, τις μεταβολές που επήλθαν στην πραγματική κατάσταση, καθώς και ως προς τις διάφορες αποφάσεις που εξέδωσε το Πρωτοδικείο.

125. Η σημασία του δικαιώματος των ενδιαφερομένων να ακουστούν εκ νέου είναι προφανής κατ' αναλογία προς τον Κανονισμό Διαδικασίας του ίδιου του Πρωτοδικείου, του οποίου το άρθρο 119, παράγραφος 1, παρέχει στους διαδίκους το απόλυτο δικαίωμα να υποβάλουν νέες παρατηρήσεις όταν το Δικαστήριο αναπέμπει την εκδίκαση της υποθέσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου μετά την αναίρεση της απόφασης του τελευταίου, ενώ η έγγραφη διαδικασία θεωρείται κανονικά ως περατωθείσα.

26 — Βλ., Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, απόφαση Sanchez-Reisse, της 21ης Οκτωβρίου 1986, σειρά Α αριθ. 107, απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, T-36/91, ICI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1847, σκέψη 69).

27 — Αποφάσεις της 3ης Οκτωβρίου 1991 (Συλλογή 1991, σ. I-4437), και της 4ης Φεβρουαρίου 1992 (Συλλογή 1992, σ. I-493).

126. Μια νέα ακρόαση δικαιολογείται επίσης από την ανάγκη, για τα μέλη της Επιτροπής, να εξετάσουν προσεκτικά τα επιχειρήματα που επιτρέπουν να κριθεί η σκοπιμότητα εκδόσεως μιας νέας αποφάσεως.

127. Τέλος, προκύπτει από το άρθρο 4 του πρωτοκόλλου αριθ. 7 της ΕΣΔΑ, δυνάμει του οποίου μια νέα απόφαση δεν μπορεί να ληφθεί κατόπιν μιας πρώτης οριστικής αποφάσεως παρά μόνον όταν η υπόθεση εξετάζεται εκ νέου «σύμφωνα με το δίκαιο και την ποινική δικονομία του ενδιαφερόμενου κράτους».

128. Επιβάλλεται η υπόμνηση, πρώτον, ότι αποδείχθηκε ήδη ότι οι προπαρασκευαστικές πράξεις για την τελική απόφαση, περιλαμβανομένων της ακροάσεως των επιχειρήσεων, της παρεμβάσεως του συμβούλου ακροάσεων και της συνόδου της συμβουλευτικής επιτροπής που πραγματοποιήθηκαν πριν την έκδοση της αποφάσεως PVC I, διατηρούν το κύρος τους.

129. Εκ τούτου συνέπεται ότι οι επιχειρήσεις ακούστηκαν, σύμφωνα με τους κανονισμούς που έχουν εφαρμογή, αφού αυτές είχαν τη δυνατότητα να εκφραστούν επί των αιτιάσεων που διατυπώθηκαν εναντίον τους.

130. Υπενθυμίζω, στο πλαίσιο αυτό, ότι το άρθρο 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 ορίζει ότι, πριν λάβει την απόφασή της, η

Επιτροπή παρέχει στις επιχειρήσεις «την ευκαιρία να γνωρίσουν την άποψή τους επί του αντικειμένου των αιτιάσεων που ελήφθησαν υπόψη από την Επιτροπή».

131. Το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63 διευκρινίζει συναφώς ότι στην απόφασή της η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη εκείνες μόνο τις αιτιάσεις για τις οποίες οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους.

132. Όμως, δεν προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι η απόφαση PVC I περιελάμβανε αιτιάσεις για τις οποίες οι επιχειρήσεις δεν εκφράστηκαν ούτε ότι η απόφαση PVC II περιελάμβανε πρόσθετες αιτιάσεις σε σχέση με την απόφαση PVC I. Στην προκειμένη περίπτωση, επομένως, οι κανονισμοί δεν επέβαλλαν νέα ακρόαση των επιχειρήσεων.

133. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου²⁸ από την οποία προκύπτει ότι, όπως υπογραμμίζει η ίδια η αναιρεσείουσα, η αρχή των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλει όπως το πρόσωπο κατά του οποίου η Επιτροπή κίνησε διοικητική διαδικασία είναι σε θέση, κατά τη διαδικασία αυτή, να καταστήσει επωφελώς γνωστή την άποψή του ως προς το υποστατό και το βάσιμο των περιστατικών και περιστάσεων που προβάλλονται και ως προς τα έγγραφα που έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή προκειμένου να στηρίξει τον ισχυρισμό της ότι συντρέχει παραβίαση του κοινοτικού δικαίου.

²⁸ — Απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986, 234/84, Βέλγιο κατά Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 2263).

134. Επομένως, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας συνεπάγεται ότι οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να προβάλλουν τα επιχειρήματά τους ως προς τις συμπεριφορές που τους προσάπτονται. Αντιθέτως, δεν απαιτεί οι επιχειρήσεις να διατυπώνουν τη γνώμη τους επί όλων των άλλων πτυχών της δράσεως της Επιτροπής.

135. Επομένως, ματαίως η αναιρεσείουσα, υπογραμμίζοντας ότι το δικαίωμα ακροάσεως αφορά όχι μόνον τα πραγματικά αλλά και τα νομικά ζητήματα, επιδιώκει να αναδείξει την υποχρέωση λήψεως της γνώμης των επιχειρήσεων για σειρά ζητημάτων, που παρατίθενται στο σημείο 124 ανωτέρω, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στις αιτιάσεις της Επιτροπής ούτε στην αιτιολογία που εκτίθεται προς στήριξη της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και, συνεπώς, δεν εμπίπτουν στο δικαίωμα ακροάσεως της ICI.

136. Το γεγονός, που περιγράφει λεπτομερώς η αναιρεσείουσα, ότι, μετά την προπαρασκευαστική διαδικασία και με την παρέλευση του χρόνου, υπήρξαν εξελίξεις στο πραγματικό και νομικό πλαίσιο, δεν αναιρεί τα προεκτεθέντα συμπεράσματα. Πράγματι, τέτοιες εξελίξεις μπορεί να επέλθουν οποιαδήποτε χρονική στιγμή της διαδικασίας και δεν είναι δυνατό να απαιτείται από την Επιτροπή να οργανώνει κάθε φορά νέα ακρόαση. Αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο όταν τέτοιες εξελίξεις δεν συνεπάγονται καμιά υποχρέωση για την Επιτροπή να τροποποιήσει την απόφαση που πρόκειται να λάβει η οποία, πρέπει να υπογραμμιστεί, αφορά καλώς οριοθετημένη περίοδο του παρελθόντος.

137. Αυτό ισχύει, για παράδειγμα, για τις νομολογιακές εξελίξεις που επικαλείται η αναιρεσείουσα. Αυτές ουδόλως μεταβάλλουν τα περιστατικά που προσάπτονται στην αναιρεσείουσα, ούτε τις αποδείξεις αυτών, ούτε τον χαρακτηρισμό τους και, επομένως, δεν μπορούσαν να έχουν επιρροή ενόψει της υποχρέωσης ακροάσεως των επιχειρήσεων σχετικά με τις αιτιάσεις που έγιναν δεκτές από την Επιτροπή.

138. Η δυνατότητα, κατόπιν των εξελίξεων αυτών, η νομική ισχύς ορισμένων αιτιάσεων να έχει επηρεαστεί, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, είναι εντελώς διαφορετικό ζήτημα από το κατά πόσον η ICI είχε τη δυνατότητα να καταστήσει γνωστή την άποψή της ως προς το ζήτημα αυτό. Πράγματι, αν αποδειχθεί ότι, λόγω της εξελίξεως αυτής, την οποία, το υπενθυμίζω, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λάβει υπόψη *ex ante*, η άποψη που έγινε δεκτή με την ανακοίνωση των αιτιάσεων και με την απόφαση είναι νομικώς εσφαλμένη, η απόφαση θα ακυρωθεί λόγω μη ορθής εφαρμογής της Συνθήκης και όχι λόγω προσβολής του δικαιώματος ακροάσεως της ICI σχετικά με τις αιτιάσεις που έγιναν δεκτές κατ' αυτής.

139. Παρατηρώ εξάλλου, όσον αφορά ειδικότερα τις νομολογιακές εξελίξεις ως προς τη διαδικασία, ότι τα διαδικαστικά ζητήματα, από την ίδια τους τη φύση, δεν αποτελούν κανονικά μέρος της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

140. Ως προς τις μεταβολές του πραγματικού πλαισίου μεταξύ 1988 και 1994, και ειδικότερα των συνθηκών αγοράς, είναι εξίσου

αλυσιτελείς καθόσον η απόφαση καλύπτει την περίοδο από το 1980 έως το 1984²⁹, και αφορά, επομένως, αποκλειστικά τα περιστατικά τα οποία διαδραματίστηκαν κατά την περίοδο αυτή, για τα οποία η ICI είχε κάθε δυνατότητα να εκφραστεί κατά την έκδοση της αποφάσεως PVC I, σχετική με τα ίδια περιστατικά.

141. Συμμερίζομαι, επομένως, την ανάλυση της Επιτροπής ότι δεν συντρέχει λόγος εφαρμογής της αρχής κατά την οποία, αν υποθεθεί ότι υπήρχε, οι αποφάσεις δεν μπορούν να ληφθούν παρά μόνον εντός περιρισμένης προθεσμίας από την ημέρα κατά την οποία οι επιχειρήσεις ήσαν σε θέση να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους. Υπενθυμίζω ότι εφαρμόζονται, σε κάθε περίπτωση, οι κανόνες παραγραφής.

142. Επιπροσθέτως, κακώς η αναιρεσείουσα επικαλείται την προπαρατεθείσα νομολογία Ιταλία κατά Επιτροπής και British Aerospace και Rover κατά Επιτροπής. Πράγματι, οι δύο αυτές αποφάσεις δεν αφορούσαν κατάσταση όπου, όπως εν προκειμένω, μια νέα απόφαση σχετική με την ίδια παράβαση αντικαθιστά ακυρωθείσα προηγούμενη απόφαση. Αντιθέτως, αφορούσαν περίπτωση κατά την οποία μια νέα απόφαση σχετική με νέα παράβαση στηριζόταν σε προγενέστερη απόφαση σχετική με παρόμοια παράβαση. Η ανάγκη νέας αποφάσεως προέκυπτε, επομένως, από το γεγονός ότι υπήρχαν δύο διαφορετικές παραβάσεις, πράγμα που δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση.

143. Η αναλογία την οποία η αναιρεσείουσα επιδιώκει με το άρθρο 119, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου δεν με πείθει. Πράγματι, δεν βρισκόμαστε σε κατάσταση όπου ένα ανώτερο δικαστήριο αναπέμπει ένα ζήτημα για νέα εκδίκαση, αλλά σε περίπτωση ακυρώσεως μιας διοικητικής πράξεως λόγω ελλείψεως τύπου. Αυτή η αιτία ακυρώσεως, όπως έχω αναφέρει, καθορίζει τα όρια των αποτελεσμάτων της ακυρώσεως και επιτρέπει, στην προκειμένη περίπτωση, την έκδοση νέας πράξεως χωρίς να πρέπει να εκπληρωθούν εκ νέου οι ενέργειες οι οποίες εγγύτως είχαν πραγματοποιηθεί προηγουμένως.

144. Το επιχείρημα της ICI ότι, λαμβάνοντας υπόψη τον εξαιρετικό χαρακτήρα της εκδόσεως δεύτερης αποφάσεως, θα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό να ακουστούν οι επιχειρήσεις, πρέπει επίσης να απορριφθεί. Πράγματι, από τα εκτεθέντα ανωτέρω σχετικά με το αντικείμενο της ακυρώσεως των επιχειρήσεων, δηλαδή τις αιτιάσεις που προσάπτονται κατ' αυτών, προκύπτει ότι το αντικείμενο αυτό δεν μπορεί να περιλαμβάνει το ζήτημα της σκοπιμότητας εκδόσεως μιας αποφάσεως.

145. Τέλος, η εκ μέρους της αναιρεσείουσας αναφορά στο άρθρο 4 του πρωτοκόλλου αριθ. 7 της ΕΣΔΑ, το οποίο προβλέπει ότι μια υπόθεση δεν μπορεί να συζητηθεί εκ νέου παρά μόνον «σύμφωνα με τη νομοθεσία και την ποινική διαδικασία του ενδιαφερόμενου κράτους», δεν προσφέρει καμιά βοήθεια στην υπόθεσή της, έστω και αν υποθεθεί ότι η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή. Πράγματι, η παρούσα διαφορά αναφέρεται ακριβώς στο ζήτημα προσδιορισμού του τι είναι σύμφωνο προς το εφαρμοστέο δίκαιο.

29 — Βλ. σελήνη 5 της αποφάσεως.

146. Από όλα τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι καλώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή μπορούσε να εκδώσει την απόφαση PVC II χωρίς να προβεί σε νέα ακρόαση των επιχειρήσεων.

Ως προς τον ρόλο του συμβούλου ακροάσεων

147. Η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι απέρριψε τα επιχειρήματά της σχετικά με την παρέμβαση του συμβούλου ακροάσεων χωρίς να εξετάσει εκείνα που αντλούνται από τον ρόλο του συμβούλου αυτού. Αφού υπέμνησε τις αρμοδιότητες του συμβούλου ακροάσεων που διαλαμβάνει η απόφαση της Επιτροπής της 24ης Νοεμβρίου 1990, σχετικά με την εξέλιξη των ακροάσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ και των άρθρων 65 και 66 της Συνθήκης ΕΚΑΧ (*Εικοστή Έκθεση επί της πολιτικής ανταγωνισμού*, σ. 350). Υπογραμμίζει ότι ο ρόλος του είναι θεμελιώδης. Όμως, στην περίπτωση που καμιά ακρόαση δεν οργανώνεται πριν την έκδοση μιας απόφασης, είναι αδύνατο για τον σύμβουλο ακροάσεων να ασκήσει τα καθήκοντα και τις εξουσίες του, οπότε τα ουσιαστικά ζητήματα που έθεσε μια επιχείρηση δεν θα περιέλθουν εις γνώση του, ούτε, μέσω αυτού, εις γνώση της συμβουλευτικής επιτροπής, του γενικού διευθυντή ανταγωνισμού, του μέλους της Επιτροπής που είναι αρμόδιο για θέματα ανταγωνισμού, καθώς και στο σώμα των μελών της Επιτροπής, κατά παραγνώριση μιας θεμελιώδους πτυχής των δικαιωμάτων άμυνας.

148. Επιβάλλεται η υπόμνηση, συναφώς, ότι ο ρόλος του συμβούλου ακροάσεων συνδέεται αδιαρρήκτως με την ακρόαση, οπότε, αν δεν υπήρχε υποχρέωση διεξαγωγής νέας ακροάσεως, όπως εν προκειμένω, έπεται κατ' ανάγκην ότι δεν υπήρχε ούτε υποχρέωση νέας παρεμβάσεως του συμβούλου ακροάσεων. Ο τελευταίος ήταν σε θέση, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως της αποφάσεως PVC I, να ασκήσει όλα τα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί, διασφαλίζοντας έτσι τα δικαιώματα της αναιρεσείουσας.

Ως προς τη διαβούλευση της συμβουλευτικής επιτροπής

149. Η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι έκρινε, στις σκέψεις 256 και 257 της αποφάσεώς του, ότι δεν ήταν αναγκαίο η συμβουλευτική επιτροπή να επιληφθεί εκ νέου.

150. Πράγματι, κατά την αναιρεσείουσα, από το άρθρο 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 προκύπτει σαφώς ότι για κάθε απόφαση επιβάλλεται χωριστή διαβούλευση, ανεξαρτήτως του αν οι επιχειρήσεις είχαν ακουστεί ή όχι και του βαθμού ομοιότητας των αποφάσεων για τις οποίες πρόκειται, και, κατά μείζονα λόγο, όταν η απόφαση την οποία αφορούσε η προηγούμενη διαβούλευση ακυρώθηκε, η δε απόφαση αυτή είχε ληφθεί σε μακρινή ημερομηνία.

151. Δεδομένου ότι η νομική και η πραγματική κατάσταση εξελίχθηκαν σημαντικά

κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως PVC II, και μολοντί η απόφαση PVC II περιείχε, όπως έκρινε το Πρωτοδικείο, μόνο φραστικές αλλαγές, η συμβουλευτική επιτροπή έπρεπε να επιληφθεί εκ νέου προκειμένου να διατυπώσει τη γνώμη της ως προς τη σκοπιμότητα εκδόσεως νέας αποφάσεως, επιβολής των προστίμων και του ύψους αυτών.

152. Υπενθυμίζω, κατ' αρχάς, ότι αποδείχθηκε ήδη ότι οι προπαρασκευαστικές πράξεις της αποφάσεως δεν επηρεάζονται από την ακύρωσή της. Εκ τούτου έπεται ότι η συμβουλευτική επιτροπή εγκύρως διαβουλεύθηκε πριν την έκδοση της αποφάσεως PVC II.

153. Επομένως, το μόνο ζήτημα που τίθεται είναι κατά πόσον η Επιτροπή είχε την υποχρέωση να οργανώσει δεύτερη διαβούλευση της συμβουλευτικής επιτροπής.

154. Το άρθρο 10 του κανονισμού 17 διευκρινίζει σαφώς ότι η συμβουλευτική επιτροπή αποφαινεται επί προσχεδίου αποφάσεως. Επομένως, δεν είναι αναγκαίο να ζητηθεί η γνώμη της επί του οριστικού κειμένου της αποφάσεως. Εξάλλου, τούτο επιβεβαιώνεται από τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 99/63 που διευκρινίζουν ότι η εξέταση του φακέλου εκ μέρους της Επιτροπής μπορεί να συνεχιστεί μετά τη διαβούλευση της συμβουλευτικής επιτροπής.

155. Ωστόσο, η διαβούλευση αυτή θα ήταν χωρίς αντικείμενο αν η τελική απόφαση ήταν θεμελιωδώς διαφορετική από το κείμενο που υποβλήθηκε στη συμβουλευτική επιτροπή.

156. Επομένως, καλώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ασκεί επιρροή το γεγονός, το οποίο δεν αμφισβήτησε η αναιρεσείουσα, ότι η απόφαση PVC II δεν εμφάνιζε ουσιαστική αλλαγή σε σχέση με την απόφαση PVC I. Ελλείψει μιας τέτοιας αλλαγής, ο κανονισμός δεν επέβαλλε, κατ' εμέ, η συμβουλευτική επιτροπή να επιληφθεί εκ νέου ενός κειμένου ουσιαστικά πανομοιότυπου με εκείνο για το οποίο είχε ήδη εγκύρως εκφέρει γνώμη.

157. Οι συγκυριακές μεταβολές που επικαλείται η αναιρεσείουσα, καθώς και η επίπτωση που μπορεί να είχαν στις εκτιμήσεις της συμβουλευτικής επιτροπής, δεν μου φαίνονται ότι μπορούν να δικαιολογήσουν διαφορετική λύση, καθόσον δεν ασκούν επιρροή, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η χρονική περίοδος στην οποία αναφερόταν η απόφαση παρέμεινε η ίδια.

158. Ως προς την πιθανή μεταβολή της συνθέσεως της συμβουλευτικής επιτροπής, προδήλως δεν μπορεί να αποτελέσει βάση της υποχρεώσεως νέας διαβουλεύσεως της συμβουλευτικής επιτροπής.

159. Τέλος, ο παραλληλισμός στον οποίο προβαίνει η αναιρεσείουσα μεταξύ του ρόλου της συμβουλευτικής επιτροπής σε

περίπτωση ανανεώσεως, τροποποιήσεως ή ανακλήσεως μιας αποφάσεως περί απαλλαγής είναι ανενεργός. Πράγματι, τέτοιες αποφάσεις ισχύουν για διαφορετική χρονική περίοδο από εκείνη που κάλυπτε η πράξη που οι αποφάσεις αυτές αντικαθιστούν, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση.

Ως προς τη σύνθεση του φακέλου που υποβλήθηκε στο σώμα των επιτρόπων

160. Η ICI υποστηρίζει τέλος ότι, λόγω των πλημμελειών που επηρέασαν τη διοικητική διαδικασία που προηγήθηκε της αποφάσεως PVC I, το σώμα των μελών της Επιτροπής δεν μπόρεσε να εξετάσει το σύνολο των κρισίμων εγγράφων, ήτοι, μεταξύ άλλων, τη νέα έκθεση του συμβούλου ακροάσεων και τη νέα έκθεση των αποτελεσμάτων της διαβουλεύσεως της συμβουλευτικής επιτροπής.

161. Το Πρωτοδικείο κακώς στήριξε τη λύση αυτή στην αρχή ότι η Επιτροπή δεν διέπραξε πλάνη περί το δίκαιο αφού δεν οργάνωσε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Στην προκειμένη περίπτωση το σώμα των μελών της Επιτροπής, διαφορετικό εκείνου που είχε εκδώσει την απόφαση PVC I δεν είχε επομένως στη διάθεσή του τις γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλαν τα μέρη έξι έτη προηγουμένως, την έκθεση του συμβούλου ακροάσεων που συντάχθηκε την ίδια εποχή και τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής, η οποία χρονολογείται επίσης από το 1988.

162. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εφόσον δεν υπήρχε υποχρέωση να πραγματοποιηθεί νέα ακρόαση ούτε να συνέλθει η συμβουλευτική επιτροπή, έπεται κατ' ανάγκη ότι δεν μπορούσε να υπάρξει υποχρέωση να υποβληθούν στο σώμα των επιτρόπων νέα έγγραφα σχετικά με τις ενέργειες αυτές.

163. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το δεύτερο σκέλος αυτού του λόγου πρέπει επίσης να απορριφθεί και, επομένως, ο λόγος αυτός στο σύνολό του.

Ε — Ως προς την έλλειψη δικαιολογήσεως του τρόπου ενεργείας της Επιτροπής προς έκδοση της αποφάσεως PVC II

164. Η ICI υπενθυμίζει ότι, ενώπιον του Πρωτοδικείου, είχε προσάψει στην Επιτροπή ότι, κατά παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 253 ΕΚ), δεν αιτιολόγησε, ειδικότερα, τη διαδικαστική επιλογή να μην ανακοινώσει εκ νέου τις αιτιάσεις ούτε να ακούσει τους ενδιαφερομένους, τη χρησιμοποίηση εγγράφων ανακαλυφθέντων στο πλαίσιο άλλης έρευνας ή αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν κατά παραβίαση της αρχής «ουδείς εαυτόν ένοχον ποιεί» και την άρνηση προσβάσεως στον φάκελο. Παρατηρεί ότι το Πρωτοδικείο, στη σκέψη 389 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, έκρινε ότι τα επιχειρήματα αυτά δεν απέβλεπαν, κατ' ουσίαν,

παρά στην αμφισβήτηση του βασίμου της εκτιμήσεως της Επιτροπής ως προς τα διάφορα αυτά ζητήματα και αφορούσαν την εξέταση του βασίμου της αποφάσεως.

λόγους που αποτελούν το έρεισμα της πράξεως αυτής ώστε να μπορέσουν, ενδεχομένως, να την αμφισβητήσουν και στον δικαστή να ασκήσει τον έλεγχο της νομιμότητας της πράξεως αυτής³¹.

165. Υποστηρίζει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η Επιτροπή δεν είχε την υποχρέωση να λάβει νέα απόφαση. Η έκδοση της αποφάσεως χωρίς νέα ανακοίνωση των αιτιάσεων, νέα ακρόαση των επιχειρήσεων, ούτε διαβούλευση της συμβουλευτικής επιτροπής δεν ήταν μόνο ασυνήθιστη, αλλά και χωρίς προηγούμενο. Υπό τις περιστάσεις αυτές, οι επιχειρήσεις είχαν το δικαίωμα να λάβουν εξηγήσεις ως προς τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή επέλεξε να ενεργήσει. Η άρνηση της Επιτροπής να παράσχει τις εξηγήσεις αυτές αποτελεί πρόδηλη παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης. Επί του σημείου αυτού, η αναιρεσείουσα επικαλείται ειδικότερα τις αποφάσεις 73/74, *Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique κ.λπ. κατά Επιτροπής και C-350/88, Delacre κ.λπ. κατά Επιτροπής*³⁰.

168. Επομένως, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να εκθέτει επαρκώς τη φύση της παραβάσεως που προσάπτεται στον αποδέκτη της αποφάσεως, τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή φρονεί ότι βρίσκεται ενώπιον της εν λόγω παραβάσεως και τις υποχρεώσεις που προτίθεται να επιβάλει στον αποδέκτη.

169. Όμως, από την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε η αναιρεσείουσα ουδόλως προκύπτει ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αυτή στην παρούσα υπόθεση. Πράγματι, η ICI δεν προβάλλει ότι το κείμενο της αποφάσεως δεν της επέτρεπε να κατανοήσει χωρίς καμία δυσχέρεια τη φύση των αιτιάσεων που της προσάπτει η Επιτροπή, καθώς και τον τρόπο που τις αιτιολογεί.

166. Η θέση της αναιρεσείουσας δεν με πείθει.

170. Επομένως, επιβάλλεται να συναχθεί ότι η αναιρεσείουσα δεν αποδεικνύει παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει η Επιτροπή.

167. Υπενθυμίζω, συναφώς, ότι κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας πράξεως αποσκοπεί στο να επιτρέψει στους ενδιαφερομένους να αντιληφθούν τους

171. Εξάλλου, επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή, με την απόφασή της, δεν αντέκρουσε το σύνολο των

30 — Αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 1975 (Συλλογή τόμος 1975, σ. 457, σκέψη 31), και της 14ης Φεβρουαρίου 1990 (Συλλογή 1990, σ. I-395, σκέψη 15).

31 — Βλ., ως παράδειγμα πάγιας νομολογίας, απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 1986, 250/84, *Eridania κ.λπ.* (Συλλογή 1986, σ. 117).

αιτιάσεων που διατύπωσαν οι αναιρεσείουσες δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογίας, δεδομένου ότι η αιτιολογία πληροί τις εκτεθείσες ανωτέρω προϋποθέσεις.

172. Συγκεκριμένα, η υποχρέωση αιτιολογίας δεν μπορεί να περιλαμβάνει, άλλως θα παρέλυε η άσκηση κάθε εξουσίας προς λήψη αποφάσεως, την υποχρέωση να απορρίπτεται εκ των προτέρων το σύνολο των αιτιάσεων που θα μπορούσαν να διατυπωθούν στο στάδιο της δικαστικής προσφυγής.

173. Στην αλληλουχία αυτή, καλώς η Επιτροπή υπενθυμίζει την πάγια νομολογία κατά την οποία δεν υποχρεούται να λαμβάνει θέση, με τις αποφάσεις της, επί όλων των πραγματικών και νομικών ζητημάτων που ανακινήθηκαν από μια επιχείρηση κατά τη διοικητική διαδικασία³² και συνάγει από αυτό, κατά μείζονα λόγο, ότι η θεώρηση αυτή εφαρμόζεται στα επιχειρήματα που προβάλλονται σε προσφυγή ακυρώσεως μιας τέτοιας αποφάσεως.

174. Εξάλλου, αν αιτιάσεις όπως οι παρατιθέμενες από την αναιρεσείουσα αποδεικνύονται βάσιμες, τότε θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το βάσιμο της αποφάσεως. Αντιθέτως, τούτο δεν θα είχε ως συνέπεια ότι η αιτιολογία της αποφάσεως δεν μπορούσε να επιτρέψει στην προσφεύγουσα να κατανοήσει το μέτρο που λήφθηκε εναντίον της και τους λόγους των οποίων γίνεται επίκληση, καλώς ή όχι, για να το αιτιολογήσουν.

175. Το Πρωτοδικείο δεν είπε τίποτε άλλο στη σκέψη 389 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, όπου εκθέτει ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν δίνει καμία εξήγηση όσον αφορά τις παρατεθείσες ανωτέρω αιτιάσεις δεν συνιστά έλλειψη αιτιολογίας, αφού τα επιχειρήματα αυτά αποβλέπουν, κατ' ουσίαν, στην αμφισβήτηση του βασίμου της εκτιμήσεως της Επιτροπής ως προς τα διάφορα αυτά ζητήματα. Όμως, αφού μια τέτοια αμφισβήτηση εμπίπτει στην εξέταση του βασίμου της αποφάσεως, δεν μπορεί να είναι πρόσφορη στο πλαίσιο της εξετάσεως του επαρκούς ή όχι χαρακτήρα της αιτιολογίας της προσβαλλομένης πράξεως.

176. Εκ τούτου έπεται ότι η αιτίαση περί ανεπαρκούς αιτιολογίας της αποφάσεως επί του σημείου αυτού δεν είναι βάσιμη.

177. Επομένως, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί.

ΣΤ — Ως προς την παράβαση του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 17

178. Η ICI παρατηρεί ότι είχε προβάλει ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, δυνάμει του οποίου οι συλλεγείσες πληροφορίες κατ' εφαρμογήν των άρθρων 11, 12, 13 και 14 του κανονισμού «δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν παρά μόνο για τον σκοπό για τον οποίο ζητήθη-

³² — Απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1980, 209/78 έως 215/78, Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 207, σκέψη 66).

καν», επειδή χρησιμοποίησε ως αποδεικτικά στοιχεία στην παρούσα υπόθεση πληροφορίες συλλεγείσες στο πλαίσιο ελέγχων που διενεργήθηκαν σε άλλο τομέα, εκείνον του πολυπροπυλενίου.

179. Ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο κακώς έκρινε ότι η Επιτροπή δεν περιορίστηκε να εντάξει στον φάκελο της παρούσας υποθέσεως τα έγγραφα που είχε λάβει σε άλλη υπόθεση, αλλά είχε ζητήσει από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις νέο αντίγραφο των επίδικων εγγράφων, με βάση τις εντολές ελέγχου ή τις αποφάσεις σχετικά με το PVC, οπότε δεν παρέβη τη διάταξη της οποίας γίνεται επίκληση.

180. Η αναιρεσείουσα φρονεί ότι η Επιτροπή, να μιν είχε το δικαίωμα να χρησιμοποιήσει τα εν λόγω έγγραφα προκειμένου να κινήσει νέα διαδικασία έρευνας, δεν μπορούσε όμως να τα χρησιμοποιήσει στην έρευνα αυτή ως αποδεικτικά στοιχεία, έστω και με νέα αντίγραφα τα οποία ζήτησε στο πλαίσιο της δεύτερης αυτής έρευνας. Μια τέτοια λύση προκύπτει από τη νομολογία³³.

181. Στην προκειμένη περίπτωση, η παράβαση του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 είναι ακόμα περισσότερο

σοβαρή αφού τα επίδικα έγγραφα που χρησιμοποιήσε η Επιτροπή ως αποδεικτικά στοιχεία εμφανίστηκαν στην απόφαση PVC I ως καθοριστικά.

182. Ευθύς εξ αρχής υπογραμμίζω ότι το Πρωτοδικείο διαπίστωσε το γεγονός ότι η Επιτροπή ζήτησε και έλαβε όλα τα επίδικα έγγραφα εκ νέου στο πλαίσιο της έρευνας σχετικά με το PVC, αφού τα είχε ήδη στη διάθεσή της μετά την έρευνα για το πολυπροπυλένιο.

183. Επομένως, ορθώς το Πρωτοδικείο συνόπισε το τεθέν ζήτημα ως περιοριζόμενο στο κατά πόσον η Επιτροπή, αφού είχε λάβει τα έγγραφα σε μια πρώτη υπόθεση και τα χρησιμοποίησε ως ένδειξη για να κινήσει άλλη διαδικασία, είχε το δικαίωμα να ζητήσει, με βάση εντολές ή αποφάσεις σχετικές με τη δεύτερη αυτή διαδικασία, νέο αντίγραφο αυτών των εγγράφων και να τα χρησιμοποιήσει επομένως ως αποδεικτικά στοιχεία στη δεύτερη αυτή υπόθεση.

184. Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου³⁴, προκύπτει αδιαμφισβήτητα ότι η Επιτροπή δικαιούται να χρησιμοποιήσει έγγραφα ληφθέντα στο πλαίσιο μιας προηγούμενης διαδικασίας ως ενδείξεις προκειμένου να κινήσει δεύτερη διαδικασία. Εξάλλου, τούτο δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους.

33 — Αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1989, 85/87, Dow Benelux κατά Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 3137), της 16ης Ιουλίου 1992, C-67/91, Asociación Española de Banca Privada κ.λπ. (Συλλογή 1992, σ. I-4785), και της 19ης Μαΐου 1994, C-36/92 P, SEP κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-1911).

34 — Προπαρατεθείσα απόφαση Dow Benelux.

185. Τίθεται λοιπόν το ζήτημα τι δικαιούται να πράξει η Επιτροπή, όσον αφορά τα έγγραφα αυτά τα οποία έχει ήδη στη διάθεσή της, εφόσον κινήθηκε νέα έρευνα.

186. Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε με την προπαρατεθείσα απόφαση Dow Benelux, ότι το άρθρο 20, παράγραφος 1, αποβλέπει στην προστασία των δικαιωμάτων άμυνας τα οποία «θα διακυβεύονταν σοβαρώς αν μπορούσε η Επιτροπή να επικαλείται σε βάρος των επιχειρήσεων αποδείξεις οι οποίες, συλλεγείσες κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου, είναι άσχετες προς το αντικείμενο και το σκοπό του τελευταίου» (σκέψη 18).

187. Ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή αποβλέπει στην προστασία των επιχειρήσεων από τον αφηνδιασμό που θα στρεφόταν κατ' αυτών αν ήταν επιτρεπτό στην Επιτροπή να χρησιμοποιεί χωρίς περιορισμούς όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που βρέθηκαν κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου.

188. Επομένως, η διάταξη αυτή συμπληρώνει τις διατάξεις του άρθρου 14 και, εξάλλου, του άρθρου 11 του κανονισμού που επιβάλλουν στην Επιτροπή να καθορίζει με ακρίβεια το αντικείμενο και τον σκοπό του ελέγχου ή της αιτήσεως παροχής πληροφοριών. Η υποχρέωση αυτή συνιστά, κατά τη νομολογία, το αντάλλαγμα του καθήκοντος συνεργασίας των επιχειρήσεων.

189. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι οι επιχειρήσεις ουδόλως στερούνται της προστασίας

αυτής αν η Επιτροπή ζητεί εκ νέου να της δοθεί ένα έγγραφο. Πράγματι, οι επιχειρήσεις βρίσκονται στην περίπτωση αυτή, από την άποψη προστασίας των δικαιωμάτων τους, στην ίδια κατάσταση ως αν η Επιτροπή δεν είχε ακόμα στη διάθεσή της το έγγραφο (με τη μοναδική εξαίρεση ότι η Επιτροπή γνωρίζει ακριβώς τι πρέπει να ζητήσει).

190. Επομένως, τα όρια που το Δικαστήριο θέλησε να επιβάλει στη χρήση των εγγράφων αυτών συνίσταται στην αδυναμία επικλήσεώς τους ως αποδεικτικών στοιχείων χωρίς τις εγγυήσεις που προβλέπει ο κανονισμός 17, δηλαδή τις ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις που προβλέπουν τα άρθρα 11 και 14 του κανονισμού, των οποίων η τήρηση υπόκειται στον έλεγχο του κοινοτικού δικαστή. Με άλλα λόγια, εμποδίζεται η Επιτροπή να παρακάμψει τις εγγυήσεις αυτές (ανα)χρησιμοποιώντας τα έγγραφα σε άλλο πλαίσιο χωρίς να εκπληρώσει τις προηγούμενες διαδικασίες στο νέο αυτό πλαίσιο, στερώντας έτσι τις επιχειρήσεις από τις εγγυήσεις που προβλέπει ο κανονισμός.

191. Αντιθέτως, θα ήταν εντελώς δυσανάλογο προς τον στόχο αυτό να υποχρεωθεί η Επιτροπή, εφόσον κινήθηκε νέα διαδικασία, να παραμερίσει πλήρως το έγγραφο που χρησιμοποιήθηκε ως ένδειξη για την κίνηση της διαδικασίας. Εξάλλου, είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς, στην πράξη, τη μορφή που θα πρέπει να λάβει η διεξαγόμενη από την Επιτροπή νέα έρευνα, η οποία υποχρεωτικά πλήττεται από «οξεία αμνησία», για να επαναλάβω τη φράση που χρησιμοποίησε το Δικαστήριο στην προπαρατεθείσα απόφασή του *Asociación Española de Banca Privada* κ.λπ.

192. Πράγματι, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, θα ήταν καθ' όλα παράδοξο να μπορεί, βάσει εγγράφων ανακαλυφθέντων τυχαία στο πλαίσιο μιας διαδικασίας, να κινήσει άλλη διαδικασία, χωρίς ποτέ να μπορεί, στο πλαίσιο αυτό, να εξετάσει και να ελέγξει τα ίδια αυτά έγγραφα που είχαν ως συνέπεια την κίνηση της διαδικασίας.

193. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι τα δικαιώματα άμυνας δεν εμποδίζουν την Επιτροπή να ζητήσει εκ νέου τα έγγραφα των οποίων έλαβε γνώση στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας.

194. Η νομολογία που επικαλείται η ίδια η αναιρεσείουσα δεν μπορεί να συνεπάγεται διαφορετικό συμπέρασμα.

195. Έτσι, όσον αφορά την προπαρατεθείσα απόφαση Dow Benelux, ορθώς η αναιρεσείουσα υπογραμμίζει ότι από αυτήν προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικά στοιχεία έγγραφα ληφθέντα στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας. Ωστόσο, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν έπραξε κάτι τέτοιο στην προκειμένη περίπτωση. Χρησιμοποίησε τα εν λόγω έγγραφα ως ένδειξη για να κινήσει εγκύρως νέα διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας ζήτησε και έλαβε εκ νέου τα εν λόγω έγγραφα.

196. Ως προς την υπόθεση Asociación Española de Banca Privada κ.λπ., προπαρα-

τεθείσα, ούτε αυτή είναι χρήσιμη για την υπόθεση της αναιρεσείουσας. Πράγματι, στην υπόθεση αυτή το Δικαστήριο εφάρμοσε απλώς την αρχή της αποφάσεως Dow Benelux, προπαρατεθείσας, ως προς τη χρήση πληροφοριών εκ μέρους μιας εθνικής αρχής. Έκρινε ότι μια εθνική αρχή δεν μπορεί να χρησιμοποιεί ως αποδεικτικά στοιχεία, στο πλαίσιο εθνικής διαδικασίας, τα έγγραφα που κοινοποιήθηκαν βάσει του κανονισμού 17. Ωστόσο, διευκρίνισε ότι τέτοια περιστατικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να εκτιμηθεί η σκοπιμότητα κίνησης ή όχι εθνικής διαδικασίας, στο πλαίσιο της οποίας η απόδειξη της υπέρθεσης τους μπορεί να θεμελιωθεί, και πάλι, χρησιμοποιώντας τις εξουσίες που απορρέουν από το εθνικό δίκαιο και με τήρηση των εγγυήσεων που αυτό προβλέπει.

197. Τέλος, στην προπαρατεθείσα απόφαση SEP κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο παρέπεμψε στη διατύπωση της προπαρατεθείσας αποφάσεως Asociación Española de Banca Privada κ.λπ.

198. Επομένως, ο λόγος που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 πρέπει να απορριφθεί.

Z — Ως προς την παραγραφή της διώξεως

199. Η ICI υπενθυμίζει ότι το Πρωτοδικείο δεν έκανε δεκτό τον λόγο ακυρώσεως της προσφεύγουσας που αντλεί από την παρα-

γραφή της εξουσίας της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα, κατ' εφαρμογήν του κανονισμού 2988/74. Του προσάπτει ότι αυτό έκρινε ότι οι προσφυγές κατά της απόφασης PVC I είχαν αναστείλει την προθεσμία παραγραφής, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 του κανονισμού 2988/74.

200. Πράγματι, κατ' αυτήν, η αναστολή της προθεσμίας που προβλέπει ο κανονισμός σε περίπτωση δικαστικής προσφυγής δεν αφορά τις προσφυγές που στρέφονται κατά της οριστικής απόφασης, αλλά αυτές που στρέφονται κατά των αποφάσεων οι οποίες εκδίδονται κατά τη διοικητική διαδικασία, όπως αποδεικνύει η παραπομπή που γίνεται με το άρθρο 2, παράγραφος 3, στο άρθρο 3, και η αναφορά στην «αναστολή της παραγραφής του δικαιώματος διώξεως» που περιλαμβάνεται στον τίτλο και στο κείμενο του άρθρου 3, διότι η φράση αυτή δεν αφορά την ίδια την τελική απόφαση.

201. Η χρήση του οριστικού άρθρου «της» στη φράση «της απόφασης της Επιτροπής» που περιλαμβάνεται στο άρθρο 3 σημαίνει ότι η φράση αυτή αναφέρεται στην απόφαση που μνημονεύει το άρθρο 2, δηλαδή απόφαση βάσει του άρθρου 11 ή του άρθρου 14 του κανονισμού 17.

202. Τέλος, εφόσον το άρθρο 3, ή το ισότιμο αυτού δεν περιλαμβανόταν στην πρόταση κανονισμού που κατάρτισε η Επιτροπή, οι αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού δεν θα περιείχαν ειδική αιτιολογία σχετική με την προσθήκη του άρθρου 3. Αν το τελευταίο

επρόκειτο να έχει συνέπειες τόσο σημαντικές όσο εκείνες που δέχθηκε το Πρωτοδικείο, θα είχαν προβλεφθεί χωριστές αιτιολογικές σκέψεις στον κανονισμό για να αιτιολογήσουν τη διάταξη αυτή.

203. Η ICI φρονεί, εξάλλου, ότι η ερμηνεία του Πρωτοδικείου αντιφάσκει προς την ίδια τη διαπίστωσή του ότι το αντικείμενο του άρθρου 3 είναι να επιτρέπει την αναστολή της παραγραφής όταν η Επιτροπή «κωλύεται να επέμβει για έναν αντικειμενικό λόγο για τον οποίο δεν ευθύνεται». Η άσκηση προσφυγής κατά μιας οριστικής απόφασης της Επιτροπής με την οποία επιβάλλονται πρόστιμα ουδόλως εμποδίζει το κοινοτικό όργανο να εκδώσει μια απόφαση του είδους αυτού. Η προσφυγή δεν θα την εμπόδιζε ακόμα να εκτελέσει μια απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμα, δεδομένου ότι η τελική απόφαση είναι πλήρως εκτελεστή μέχρις ότου ακυρωθεί ή κηρυχθεί ανυπόστατη με δικαστική απόφαση.

204. Η ερμηνεία του Πρωτοδικείου είναι επίσης αντίθετη προς την αρχή του κοινοτικού δικαίου κατά την οποία ένας διάδικος δεν μπορεί να επωφελείται από το ίδιο του το σφάλμα.

205. Το τελευταίο αυτό ειγχείρημα έχει ωστόσο ως συνέπεια ότι η αναστολή της παραγραφής μπορεί να εφαρμοστεί μόνον εφόσον δεν προσάπτεται στην Επιτροπή κανένα σφάλμα, δηλαδή όταν η προσφυγή κατά της απόφασής της έχει απορριφθεί. Πράγματι, πρέπει να υποθεθεί ότι κάθε

ακύρωση είναι συνέπεια σφάλματος της Επιτροπής. Όμως, ακριβώς στην περίπτωση μη ακυρώσεως είναι ανώφελο να γίνεται επίκληση της παραγραφής.

206. Το επιχείρημα αυτό αντιφάσκει, εξάλλου, προς τη θέση της αναιρεσείουσας κατά την οποία η αναστολή της παραγραφής έχει εφαρμογή σε περίπτωση ακυρώσεως άλλων αποφάσεων πλην της τελικής απόφασεως. Πράγματι, οι ακυρότητες αυτές οφείλονται επίσης σε σφάλμα της Επιτροπής.

207. Το επιχείρημα που η ICI προσπαθεί να αντλήσει από αντίφαση στη συλλογιστική του Πρωτοδικείου δεν είναι περισσότερο πειστικό. Πράγματι, το κώλυμα στο οποίο αναφέρεται είναι εκείνο που προκύπτει όταν, όπως στην προκειμένη περίπτωση, η απόφαση της Επιτροπής ακυρωθεί και, ελλείψει αναστολής, η διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας θα είχε ως αποτέλεσμα την παραγραφή του δικαιώματος διώξεως, πράγμα που θα εμπόδιζε επομένως την Επιτροπή να ενεργήσει κατά των περιστατικών που αφορούσε η απόφαση.

208. Τα διάφορα επιχειρήματα που η αναιρεσείουσα αντλεί από το γράμμα των διατάξεων δεν ενισχύουν τη θέση της, αντίθετα την αναιρούν.

209. Πράγματι, η διατύπωση «του δικαιώματος διώξεως» ουδόλως αποβλέπει στο να αποκλείσει την πράξη που αντιπροσωπεύει

τον στόχο και την κατάληξη της διώξεως, δηλαδή την τελική απόφαση, αλλά απλώς στα να τοποθετήσει τη διάταξη στο πλαίσιο της διακρίσεως που γίνεται με τον κανονισμό μεταξύ της παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και της παραγραφής του δικαιώματος εκτελέσεως των ληφθεισών αποφάσεων.

210. Η χρήση του οριστικού άρθρου «της» στο άρθρο 3 εξηγείται από το γεγονός ότι ο κανονισμός αναφέρεται σε πολύ συγκεκριμένη απόφαση, δηλαδή σε εκείνην η οποία αποτελεί το αντικείμενο προσφυγής. Αντιθέτως, αν ο κανονισμός αφορούσε απόφαση εμπόρουσα στο άρθρο 2, θα έπρεπε, όπως παρατηρεί η Επιτροπή, να χρησιμοποιηθεί η φράση «κάθε» απόφαση ή «μια» απόφαση αφού το άρθρο 2 αφορά πάρα πολλές αποφάσεις και όχι μια συγκεκριμένη απόφαση η οποία είναι «η» απόφαση.

211. Βασικά, δεν συμμερίζομαι την άποψη της αναιρεσείουσας ως προς την «αλληλεξάρτηση» μεταξύ του άρθρου 2 και του άρθρου 3 του κανονισμού. Πράγματι, τόσο από τον τίτλο όσο και τη φρασεολογία του άρθρου 3 προκύπτει ότι, αντίθετα από τους ισχυρισμούς της αναιρεσείουσας, η διάταξη αυτή έχει διαφορετικό αντικείμενο από εκείνο του άρθρου 2.

212. Πράγματι, προβλέπει όχι τη διακοπή της παραγραφής, που θα είχε ως αποτέλεσμα να φέρει ο εκδότης της απόφασεως τον κίνδυνο που συνδέεται με τη μεγάλη διάρκεια της δίκης, αλλά την αναστολή της παραγραφής για τη διάρκεια της δίκης.

213. Εξάλλου, για να υπάρξει δίκη, χρειάζεται πράξη της Επιτροπής δεκτική προσφυγής ενώπιον του κοινοτικού δικαστή. Επομένως, οι «αποφάσεις» που αναφέρει το άρθρο 3 πρέπει να είναι πράξεις δυνάμενες να προσβληθούν.

214. Όπως πολύ ορθά παρατήρησε το Πρωτοδικείο, αυτό δεν συμβαίνει κατ' ανάγκη στην περίπτωση των πράξεων που αποτελούν αντικείμενο του άρθρου 2 το οποίο απαριθμεί διάφορες πράξεις οι οποίες δεν συνιστούν αποφάσεις. Άλλωστε, τούτο ουδόλως εκπλήσσει: πάρα πολλά μέτρα αποδείξεως μπορούν να διακόψουν την παραγραφή χωρίς ωστόσο να συνιστούν πράξη δυνάμενη να προσβληθεί.

215. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει πάντως ότι η απόφαση της Επιτροπής με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση και επιβάλλεται το πρόστιμο δεν μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3.

216. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στο γράμμα της διατάξεως αυτής.

217. Επιπροσθέτως, όπως τόνισε το Πρωτοδικείο, η διαφορά αντικειμένου μεταξύ των δύο αυτών διατάξεων απαγορεύει, άλλως

αγνοείται η λογική του κανονισμού, να αποδοθεί στη δεύτερη διάταξη ένα πεδίο εφαρμογής προσδιοριζόμενο από τους όρους της πρώτης.

218. Η θέση της αναιρεσείουσας συνεπάγεται, εξάλλου, την παράδοξη συνέπεια ότι προσφυγή κατά μιας αποφάσεως που αφορά μέτρο αποδείξεως συνεπάγεται, δυνάμει του άρθρου 3, την αναστολή της παραγραφής, ενώ προσφυγή κατά της αποφάσεως με την οποία επιβάλλεται το πρόστιμο δεν συνεπάγεται αναστολή.

219. Η θέση που υποστήριξε η αναιρεσείουσα συνεπάγεται μια δεύτερη παράδοξη συνέπεια, ήτοι το γεγονός ότι καμιά διάταξη του κανονισμού δεν έχει εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση, δηλαδή την κύρωση της αποφάσεως με την οποία επιβάλλεται το πρόστιμο, πράγμα που θα δημιουργούσε ακόμα μεγαλύτερη έκπληξη αφού η πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού ανφέρεται στην ανάγκη να θεσπιστεί πλήρης κανονιστική ρύθμιση.

220. Ασφαλώς, η αναιρεσείουσα επιδιώκει να αποφύγει τη συνέπεια αυτή αναφέροντας ότι τα παρεπόμενα στον τομέα της παραγραφής που απορρέουν από την οριστική απόφαση αντιμετωπίζονται στα άρθρα 4, 5 και 6 του κανονισμού. Έτσι, δεν λαμβάνει καθόλου υπόψη το γεγονός ότι η απόφαση της Επιτροπής που αποτελεί αντικείμενο προσφυγής δεν μπορεί να θεωρηθεί οριστική.

221. Αγνοεί επίσης τη θεμελιώδη διάταξη μεταξύ της παραγραφής του δικαιώματος δώξεως και εκείνην του δικαιώματος εκτελέσεως.

222. Πράγματι, αδιαμφισβήτητα προκύπτει από τη φρασεολογία των άρθρων αυτών ότι αυτά αφορούν την παραγραφή στον τομέα εκτελέσεως μιας αποφάσεως. Όμως, το πρόβλημα αυτό εξ ορισμού μπορεί να θεθεί μόνον όταν η απόφαση για την οποία γίνεται λόγος δεν ακυρώθηκε, όπως εν προκειμένω.

223. Ως εκ τούτου, τα άρθρα αυτά του κανονισμού προδήλως δεν έχουν εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση.

224. Η αναιρεσείουσα εμμένει ακόμα στο γεγονός ότι η ερμηνεία που έγινε δεκτή από το Πρωτοδικείο αγνοεί τη μέγιστη διάρκεια των δέκα ετών, μετά την οποία η παραγραφή είναι οριστική παρά τις ενδεχόμενες διακοπές, όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού.

225. Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η διάταξη αυτή διευκρινίζει ρητά ότι η δεκαετής προθεσμία παρατείνεται κατά την περίοδο κατά την οποία η παραγραφή αναστέλλεται σύμφωνα με το άρθρο 3.

226. Τέλος, παρατηρώ ότι ο φόβος της αναιρεσείουσας να λάβει η Επιτροπή «σειρά διαδοχικών αποφάσεων που εκτείνονται στο δεύτερο μισό του εικοστού πρώτου αιώνα» στερείται αντικειμενικής δικαιολογίας. Πράγματι, το να επιτύχει μια τέτοια διαδοχή παρανόμων αποφάσεων αποτελεί στοίχημα αν όχι κατόρθωμα, καθόσον η επανάληψη μιας πράξεως εκ μέρους της Επιτροπής μπορεί μόνο να γίνει αν η ακύρωση οφείλεται αποκλειστικά σε διαδικαστικούς λόγους και αφού επαναληφθούν τα στάδια της διαδικασίας τα οποία προηγήθηκαν της πράξεως για την οποία διαπιστώθηκε η έλλειψη τύπου.

227. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι καλώς το Πρωτοδικείο εφάρμοσε το άρθρο 3 του κανονισμού και, κατά συνέπεια, έκρινε ότι δεν υπήρχε παραγραφή του δικαιώματος της Επιτροπής να εκδώσει την απόφαση PVC II.

228. Επομένως, ο λόγος που αντλείται από την παραγραφή πρέπει να απορριφθεί.

Η — Ως προς τη μη ακύρωση ή τη μείωση του προστίμου εκ μέρους του Πρωτοδικείου ως συνέπεια παραβιάσεως της αρχής της εύλογης προθεσμίας

229. Η ICI προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι απέρριψε τα αιτήματά της περί ακυρώσεως ή

μειώσεως των προστίμων τα οποία βασιζόταν στην παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας. Παρατηρεί ότι η απόρριψη αυτή στηρίχθηκε στη διαπίστωση ότι η διάρκεια της διαδικασίας που ακολούθησε η Επιτροπή δεν ήταν παράλογη. Προβάλλει ότι, αν γίνει δεκτό ότι η διάρκεια αυτή ήταν όντως παράλογη, το Πρωτοδικείο υπέπεσε επίσης σε πλάνη παραλείποντας να λάβει τούτο υπόψη κατά την εκτίμηση του προστίμου που επιβλήθηκε στην ICI.

230. Ανεξάρτητα από το επιχείρημα αυτό η ICI υποστηρίζει ότι το πρόστιμο που της επιβλήθηκε έπρεπε να μειωθεί σημαντικά επειδή η διάρκεια της διαδικασίας ήταν υπερβολικά μεγάλη και μη εύλογη. Υπενθυμίζει ότι στην προαναφερθείσα απόφαση *Baustahlgewebe κατά Επιτροπής*, το Δικαστήριο μείωσε το πρόστιμο επειδή η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου ήταν υπερβολικής διάρκειας.

231. Η αναιρεσείουσα υπογραμμίζει ότι, στην εν λόγω υπόθεση, η διαδικασία λαμβανόμενη στο σύνολό της είχε διάρκεια περίπου δέκα τρία έτη, μεταξύ της ενάρξεως των ελέγχων και της αποφάσεως του Δικαστηρίου. Φρονεί ότι, στην παρούσα υπόθεση, η συνολική διαδικασία θα διαρκέσει περίπου 19 ή 20 έτη όταν το Δικαστήριο θα εκδώσει την απόφασή του και ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, η ίδια θα υποβληθεί σε μη αποδιδόμενα έξοδα τα οποία συνδέονται με τη σύσταση εγγυήσεως κατά τις περιόδους που αντιστοιχούν στις αποφάσεις PVC I και PVC II λόγω του επιβληθέντος προστίμου

και των δικαστικών διαδικασιών. Η διάρκεια των διαδικασιών αυτών και η επιβάρυνση που προκύπτει για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είναι χωρίς προηγούμενο στην ιστορία του Δικαστηρίου.

232. Για τους λόγους αυτούς, το επιβληθέν στην ICI πρόστιμο πρέπει να μειωθεί σημαντικά ή να ακυρωθεί.

233. Ωστόσο, επιβάλλεται να παρατηρηθεί ότι ο λόγος αυτός στηρίζεται στην αρχή ότι, στην προκειμένη περίπτωση, υπήρξε παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας. Όμως, όπως αναφέρθηκε ήδη ανωτέρω, δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση. Επομένως, ο λόγος αυτός πρέπει υποχρεωτικά να απορριφθεί.

234. Δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο καλώς έκρινε ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής, η απόφασή του δεν επιδέχεται κριτική επειδή δεν επιδίκασε αποζημίωση λόγω της ζημίας που προκλήθηκε από την προσαπτόμενη παραβίαση. Ακόμη και αν αποδειχθεί η ύπαρξη ζημίας, η αποκατάστασή της προϋποθέτει την παραβίαση της αρχής.

235. Η σύγκριση με την προαναφερθείσα υπόθεση *Baustahlgewebe κατά Επιτροπής*, στην οποία προέβη η αναιρεσείουσα, επιβεβαιώνει την ανάλυση αυτή αφού, αντίθετα από την προκειμένη περίπτωση, το Δικασ-

στήριο είχε διαπιστώσει την παραβίαση της αρχής και, κατά συνέπεια, επιδίκασε αποζημίωση.

236. Επομένως, ο τελευταίος αυτός λόγος πρέπει επίσης να απορριφθεί και, κατά συνέπεια, συνολικά η αίτηση αναιρέσεως.

Πρόταση

237. Ενόψει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο:

- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως·

- να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.